

Razvoj socioemocionalnih kompetencija uz problemske slikovnice

---

Barle, Stela

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:542473>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Stela Barle

RAZVOJ SOCIOEMOCIONALNIH KOMPETENCIJA UZ
PROBLEMSKE SLIKOVNICE

Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Stela Barle

RAZVOJ SOCIOEMOCIONALNIH KOMPETENCIJA UZ
PROBLEMSKE SLIKOVNICE

Diplomski rad

Mentorica rada:

izv. prof. dr. sc. Marina Gabelica

Zagreb, srpanj 2022.

SADRŽAJ

Sažetak

Summary

1. Uvod	1
2. Slikovnica u dječjoj književnosti.....	2
2.1. Povijesni razvoj svjetske i hrvatske slikovnice	6
2.2. Svrha i funkcija slikovnice	12
2.2.1. Uloga slikovnice u radu s djecom	15
2.3. Odnos slike i teksta.....	18
2.4. Podjela slikovnica.....	20
3. Problemska slikovnica	23
4. Socioemocionalne kompetencije	25
5. Analiza problemskih slikovnica o socioemocionalnim kompetencijama	28
5.1. <i>Ana i gospodin Strahojed</i>	28
5.2. <i>Mirko Bjesomirko</i>	30
5.3. <i>Najotmjeniji div u gradu</i>	32
5.4. <i>Gospođica Hoću</i>	34
5.5. <i>Gospodin Iz i gospođica Po</i>	36
6. Zaključak	38
Literatura	39
Izjava o izvornosti diplomskog rada.....	43

Sažetak

Slikovnica je prva knjiga s kojom se djeca susreću već u ranome djetinjstvu. Ona čini vrlo važan dio dječje književnosti kojom djeca razvijaju ljubav prema čitanju i književnosti općenito. Slikovnica je često opisivana kao dvomodalni medij jer se sastoji od vizualne i verbalne komponente, to jest ilustracija i teksta koji se međusobno nadopunjuju. Usklađenost dvaju izraza i namijenjenost slikovnice djeci i njihovim razvojnim osobitostima predstavljaju uvjete za ostvarenje svih funkcija slikovnice. Slikovnice nude širok spektar tema uz pomoć kojih djeca usvajaju nove spoznaje, bolje razumiju svijet i okolinu te razvijaju kreativnost, znatiželju, a zadovoljavaju i svoje emotivne potrebe.

Problemska slikovnica podrazumijeva vrstu slikovnice koja prikazuje teme i problemske situacije u kojima je većinom dijete središnji lik. Problemske slikovnice umjetnički oblikovanim tekstom i pomno osmišljenim ilustracijama prikazuju različite situacije u kojima se djeca mogu pronaći, a s kojima nisu upoznata ili se s njima ne znaju nositi. Problemske slikovnice tematski se bave sadržajima koji su djeci zanimljivi i bliski, a kako bi se djeca zainteresirala za priču i uočila koji problem i rješenje slikovnica nudi. S obzirom da problemske slikovnice vrlo često govore o emocijama i odnosima s drugima, one mogu biti korištene kao sredstvo za unapređenje socijalnih i emocionalnih vještina.

Socioemocionalne kompetencije izuzetno su važne kompetencije koje dijete stječe kroz život, a na njihov razvoj najviše utječe okolina – obitelj i prijatelji. Učenici ih usvajaju i uvježbavaju tijekom druženja sa svojim vršnjacima i obitelji, a mogu se poučavati i kroz problemsku slikovnicu. Djeca se s likovima iz slikovnica poistovjećuju, a pošto određene problemske slikovnice progovaraju o socioemocionalnim kompetencijama, djeca će s lakoćom internalizirati socioemocionalne vještine koje su primijetili u slikovnicama.

Ključne riječi: slikovnica, problemska slikovnica, socioemocionalne kompetencije

Summary

The picturebook is the first book that children encounter in early childhood. It forms a very important part of children's literature by which children develop love for reading and literature in general. A picturebook is often described as a bimodal medium because it consists of a visual and verbal component, an illustration and a text, which complement each other. The harmony of two expressions and the purpose of the picturebook for children and their developmental peculiarities are the conditions for the realization of all picturebook's functions. The picturebooks offer a wide range of topics through which children acquire new knowledge, better understanding of the world and the environment, and develop creativity, curiosity, and satisfy their emotional needs.

A problem picturebook is a type of picturebook that depicts topics and problem situations in which the child is mostly the central character. Problem picturebooks with artistically designed text and carefully designed illustrations show diverse situations in which children can find themselves, and with which they are not familiar or do not know how to deal with them. Problem picturebooks thematically deal with the content that is interesting and close to children in order for children to be interested in the story and notice what problem and solution the picturebook offers. Since problem picturebooks very often talk about emotions and relationships with others, they can be used as a means to improve social and emotional skills.

Socioemotional competencies are very important competencies that a child acquires through life, and their development is most influenced by the environment - family and friends. Children adopt and practice them while socializing with their friends and families, and they can also be taught through a problem picturebook. Children identify with the characters in the picturebooks, and since certain problem picturebooks talk about socioemotional competencies, children will easily internalize the socioemotional skills they noticed in the picturebooks.

Key words: picturebook, problem picturebook, socioemotional competencies

1. Uvod

Slikovnica se smatra prvom knjigom namijenjenoj djeci, a poznato je da ona dospijeva u ruke djeteta već tijekom prve godine života (Crnković i Težak, 2002). S obzirom da se slikovnica sastoji od ilustracija i teksta, ona također predstavlja „prvo likovno-literarno djelo koje dijete susreće i doživljava svim osjetilima” (Kos-Paliska, 1997, str. 88). Djeca od rane dobi počinju istraživati svijet, suočavati se s mnogobrojnim izazovima i iskustvima svijeta i odnosa. Djeca na taj način spontano i prirodno uče, a jedna od njima omiljenih aktivnosti koja ih također mnogočemu uči je čitanje slikovnice. Osim što zajedničko čitanje slikovnice stvara povezanost između djeteta i odrasle osobe, dijete se čitanjem slikovnice upoznaje sa svijetom, imenuje predmete u okolini i samostalno verbalizira pojmove, a time se razvija dječji govor, pažnja, koncentracija i logičko zaključivanje (Budak i Cvijanović, 2015).

Diklić, Težak i Zalar (1996) ističu značaj slikovnice uspoređujući je sa situacijama s kojima se dijete tijekom djetinjstva prvi puta susreće, primjerice prve izgovorene riječi, prve ljubavi i drugih djeci važnih odnosa. Stoga je iznimno važno pomno odabrati slikovnicu kojom ćemo pozitivno utjecati na emotivni život djeteta. Uzimajući u obzir da sve više djece boravi u zatvorenim prostorima zbog urbanizacije, manjka parkova i vremena provedenih s roditeljima, djeci je nerijetko važan izvor spoznaja upravo slikovnica. Iz tog razloga, njezino značenje i sama uloga postaje sve bitnija.

Suvremene dječje knjige, uključujući i slikovnicu, djeci i odraslima nude pregršt tema među kojima se pronalaze i teme o životu, obitelji, prijateljima, školi, međuljudskim odnosima i svakodnevnim situacijama s kojima se susrećemo (Zalar, Boštijančić i Schlosser, 2002). O temama koje su prethodno naveli autori progovara problemska slikovnica koja ima značajnu ulogu u poučavanju djece vještinama potrebnima za kvalitetan razvoj.

Cilj ovog diplomskoga rada je pobliže objasniti slikovnicu u kontekstu dječje književnosti, iznijeti temeljne osobitosti razvoja slikovnice u svijetu i Hrvatskoj, istaknuti svrhu i funkcije slikovnice, kao i povezanost vizualnog i verbalnog izraza te navesti različite podjele slikovnica. Rad će se posebno osvrnuti na značaj problemskih slikovnica, njihovu upotrebu u radu s djecom te utjecaj problemskih slikovnica na razvoj socioemocionalnih kompetencija.

2. Slikovnica u dječjoj književnosti

Slikovnica je definirana kao autohtona vrsta dječje književnosti (Crnković i Težak, 2022), stoga je potrebno protumačiti navedenu književnost i njezina obilježja. Dječja književnost može se odnositi na skup knjiga na dječjim policama unutar knjižnica, knjige koje su čitane u djetinjstvu ili pak knjige za koje se smatra da ih danas čitaju djeca (Hamersak i Zima, 2015). Unatoč raznovrsnim interpretacijama, dječja književnost se definira kao elementarna umjetnost riječi povezana s dječjim svijetom, a koju krasi obrisi slobodne dječje igre, čisti svjetonazor i iskazivanje svega čime je dijete zaokupljeno (Diklić i dr., 1996). Crnković (1980) navodi da je dječja književnost dio književnosti koji objedinjuje djela koja po svojoj tematici i formi odgovaraju dječjoj dobi, djela koja su svjesno namijenjena djeci, ali i ona djela koja nisu jer su s vremenom postala prikladna za dječju dob.

No, kao što su Crnković i Težak (2002) spomenuli, dječja književnost se može jednostavno opisati kao književnost namijenjena djeci. U definiciji su uočljiva tri vrlo važna pojma čije značenje treba poznavati kako ne bi dolazilo do nesporazuma. Kao i sama književnost, dječja umjetnost je umjetnost riječi koja uvelike doprinosi odgoju te obuhvaća djela različite kvalitete i autore koji su se pronašli u njoj, ali i one koji nisu. Djeca se u mnogočemu razlikuju od odraslih, uključujući širinu percepcije i viđenje svijeta, što znači da će im mnogo bliža i razumljivija biti djela koja su im namijenjena, odnosno, djela u kojima je izraz u skladu sa širinom i dubinom dječje percepcije.

Uloga dječje književnosti neizmjenjivo je važna u daljnjem razvoju djece i izgradnji njihove kulturne ličnosti. Ona ih postupno uvodi u lijepu književnost i oplemenjuje jedno od najbitnijih razdoblja ljudskoga života (Diklić i dr., 1996). Osim književne uloge, dječja književnost ima i odgojnu ulogu jer pomaže pri razvitku morala i unapređivanju ljudskih odnosa, ali i proširivanju znanja iz određenih područja. No, bez slikovitosti, primjerenog izraza i doživljaja, odnosno književnih kvaliteta, djelo neće pripadati dječjoj književnosti, već drugim vrstama književnosti (Crnković i Težak, 2002).

Kako književnost za odrasle ima svoje vrste i podvrste, tako i dječja književnost ima vlastitu podjelu (Crnković, 1980). Prema Crnkoviću i Težak (2002) dječja književnost dijeli se u dvije skupine – prva skupina uključuje slikovnicu, dječju poeziju, priču i dječji roman, dok drugoj skupini pripadaju basne, romani o životinjama, pustolovni romani, putopisi, znanstvena fantastika te biografska djela. Karakteristika vrsti prve skupine je da se prema određenim kriterijima utvrđuju kao dječje te se smatra da pripadaju pravoj dječjoj književnosti. S druge

strane, za vrste druge skupine tvrdi se da su granične, odnosno da ih čitaju djeca, posebice mladi, ali i odrasli (Diklić i dr., 1996). U ovom diplomskom radu pažnju ćemo posvetiti slikovnici koja se smatra pravom vrstom dječje književnosti.

Mnogi autori za slikovnicu kažu da je prva dječja knjiga te sukladno tome, Crnković (1980) tvrdi da bi slikovnica trebala biti prva knjiga koja bi se koristila u učenju dječje književnosti. Isto tako, s obzirom na raznovrsne dvojbe oko kvalitete slikovnica i njezine namjene, slikovnica može biti skup slika s tekstom koji opisuje slike ili uopće ne sadrži tekst, a može služiti i kao igračka. Posebice je djeca predškolske dobi smatraju igračkom, a tek je kasnije promatraju kao knjigu (Kos-Paliska, 1997). Zbog mnogobrojnih funkcija koje vežemo uz slikovnicu i materijala koji je mogu tvoriti, Martinović i Stričević (2011) je ipak određuju kao „prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djeci“ (str. 40).

Pri odabiru slikovnice ključna je odrednica dob djeteta, odnosno je li slikovnica namijenjena određenoj dobi. Primjerice, slikovnice namijenjene djeci rane predškolske dobi trebale bi biti prilagođene na način da je cijela priča razumljiva gledajući samo slike, dok bi ilustracije trebale biti jednostavne i lako razlučive. S druge strane, djeca kasnije predškolske i ranije školske dobi će se više fokusirati na priču i tekst, dok će slike dodatno tumačiti određenu scenu ili imati drugačiju ulogu (Rupčić, 2014). Zbog promatranja djeteta kao bića s određenim predznanjem, sposobnostima i vještinama, treba voditi računa i o receptivnim i perceptivnim mogućnostima koje dijete posjeduje (Šišnović, 2011). Također je vrlo bitan estetski izgled slikovnice i čemu ona poučava čitatelje, njezina edukativna vrednota jer se time razvija dječji osjećaj za likovnost, estetiku i pozitivna čuvstva (Kos-Paliska, 1997). Halačev (2000) ističe da veliku ulogu u odabiru slikovnice ima i sredina u kojoj dijete odrasta, pri tome misleći na njegovu obitelj, vrtić i knjižnicu. Odrasli, kao osobe koje posreduju između slikovnice i djeteta, te njihove osobine i stavovi prema knjigama u znatnoj mjeri utječu na to kakvu će slikovnicu dijete čitati i hoće li se razviti u čitatelja. Unatoč važnosti navedenih kriterija, daleko najbitnija karakteristika slikovnica je njihova kvaliteta, a kvalitetna slikovnica predstavlja vrlo složeno djelo i zahtjeva ozbiljan rad (Zalar i dr. 2009).

U današnje se vrijeme slikovnicu može pronaći na raznoraznim mjestima, poput dućana, knjižara, štandova i benzinskih crpki (Čudina-Obradović, 2002). Crnković (1980) navodi da se knjiga, a time i slikovnica, često naziva robom te trpi posljedice toga. Danas na tržištu primjećujemo tendenciju nekih izdavača da slikovnice oblikuju na način za koji smatraju da će privući kupce, primjerice, uporabom jarkih, djeci privlačnih boja, oblika i sl., a koji nemaju većeg značaja za kvalitetu slikovnice. Ako kupac nema razvijen ukus za slikovnicu i u potražnji

je za slatkim pričicama i lijepo odjevenim životinjama i ostalim likovima, riječ je o slikovnicama u kojima dominiraju kič i šund. U slikovnicama je kič vrlo česta pojava, a takve slikovnice nisu ni u kojem slučaju dobro štivo za čitanje ili samo gledanje ilustracija. Te su slikovnice pune ilustracija koje su stereotipne i nimalo maštovite, dok su tekstovi često jezično loši i besmisleni. Likovi, poput mačke, psa i princeza, vrlo se često ponavljaju i zbog toga postaju šablone, a autori i ilustratori su većinom nepoznati. Za razliku od slikovnica u kojima dominira kič, slikovnice koje su smatrane kvalitetnima napisali su pisci za djecu, a ilustracije su izradili profesionalni slikari. Tekst u tim slikovnicama je smislen jer pruža jednostavne poruke i zaključke, dok ilustracije uvode djecu u vizualni svijet priče svojim bogatim likovnim sadržajem. Jedino će takva slikovnica pozitivno djelovati na misaoni, govorni i estetski razvoj djeteta (Čudina-Obradović, 2002). Slikovnice koje kod djece bude i stišavaju znatiželju te istovremeno jačaju zadovoljstvo i suosjećanje također se smatraju uspješnim slikovnicama (Čičko, 2000).

Čudina-Obradović (2002) tvrdi da knjižnice općenito brinu o kakvoći djela koje nude, a dječji odjeli sadrže kvalitetne slikovnice i tamo se rijetko može naići na slikovnicu u kojoj su prisutni kič i šund. Umjesto kupovanja slikovnice koja je naizgled zanimljiva i maštovita, bolje je postupiti na način da se informira s knjižničarem ili posudi knjiga iz same knjižnice. Slikovnice, čiji sadržaj nije toliko zanimljiv i privlačan djeci, neće postići željeni učinak u naumu roditelja i učitelja da potaknu čitanje. Zato je bitno da djeca čitaju slikovnice koje su bliske njihovim interesima i potrebama, no isto tako je bitno da im odrasli nude slikovnice koje će utjecati na njihov daljnji rast i razvoj, što uključuje i jezični, vizualni i estetski razvoj. Međutim, s ciljem stvaranja stimulativnog ozračja za slikovnicu i djecu, potrebno je mnogo više od toga da se djeci samo pruži mogućnost čitanja slikovnice. Slikovnice je potrebno postupno uvoditi kako bi ih djeca gledala kao ravnopravne s igračkama s kojima provode mnogo vremena igrajući se, a to se može ostvariti jedino u obiteljima, vrtićima i školama koje cijene i poznaju značaj i vrijednost knjige. Na taj način će djeca gledati slikovnicu kao predmet koji svakodnevno mogu uzeti u ruke kako bi pogledali poneke ilustracije, prolistali nekoliko stranica ili pak slušali kako im odrasle osobe čitaju. Djeca će tako, uz asistenciju roditelja i odraslih osoba, postepeno razvijati zanimanje za čitanje i knjige, upoznavati pisanu i slušanu riječ te bogatiti i razvijati jezično izražavanje (Halačev, 2000).

Slikovnice obrađuju razne teme koje su učenicima dojmljive i uzbudljive, ubrajajući slikovnice o stvarnim i fantastičnim svjetovima, zabavnim pričama koje poučavaju djecu o nekim životnim situacijama, povijesnim događajima i tako dalje (Rupčić, 2014). Majhut i

Batinić (2017) navode da je tematska podjela slikovnica neprecizna i da u njoj ne postoji logička dosljednost jer su u nekim razdobljima određene teme slikovnica bile u modi, dok se ostatak slikovnica s određenom tematikom javljao kasnije. Autori su ipak izdvojili da su religioznost, životinje i abecedu kao neke od najvažnijih tema koje se pronalaze u dječjim slikovnicama, a koje su odredile početak razvoja hrvatske slikovnice. Jedna od slikovnica s kršćanskim motivima je *Mala obrazna Biblia*. Zbog bliskosti koju djeca osjećaju prema životinjama i urođenog interesa za njih, slikovnice sa životinjama su djeci jedne od omiljenih. Realistični prikazi životinja djecu nažalost ne potiču razvoj mašte, no pružaju im jasnu sliku svijeta i pomažu im pri stjecanju spoznaja o svijetu koji ih okružuje (Batinić i Majhut, 2001). S obzirom na dug period objavljivanja slikovnica, prikaz životinja se kroz godine mijenjao i one su bile prikazane na različite načine. Životinje ponekad nisu imale ljudske osobine i bile su prikazane iz perspektive ljudi, a ponekad su bile dio dječjeg svijeta. Nekada su se služile ljudskim jezikom i ponašali poput ljudi, dok su u drugim slikovnicama izgubile osobine „pravih“ životinja“ i zapravo su bile plišane životinje. Slikovnice koje obrađuju temu abecede namijenjene su djeci od pet do sedam godina jer upravo u tom razdoblju djeca pokazuju interes za slova. One se nazivaju ABC slikovnicama te bi, u načelu, trebale biti vizualno privlačne i sadržavati zanimljive ilustracije pošto se djeca tek tada upoznaju sa slovima i još nisu krenuli u školu. Uz tri opisane teme, djeci su drage i slikovnice s bajkama te s temom dječjeg svijeta u kojem su glavni likovi djeca koja su prikazana u različitim situacijama, poput onih s odraslim osobama i njihove svakodnevnice (Majhut i Batinić, 2017). U slikovnicama se nerijetko pojavljuje tema igre u kojoj sudjeluju djeca, a ponekad i životinje te tema lutke, koja ujedno može biti i glavni lik (Hranjec, 2009). Postoje i slikovnice koje prikazuju teme prijevoznih sredstava, sportova i sportskih igara koje su većinom dobro poznate djeci. Važno je istaknuti da je razlog pojave tematske neusklađenosti upravo nedostatak raspoloživih ilustracija, a posebno kada je riječ o hrvatskim slikovnicama (Majhut i Batinić, 2017). Analizom 140 slikovnica otkriveno je koliko su teme u slikovnicama neravnomjerno zastupljene, ali i raznolike. Većina, odnosno devedeset i sedam, slikovnica tematski obrađuje dječji svijet, bajke i životinje, dok ostatak slikovnica obrađuje dvanaest tema, među njima su najzastupljenije fantastika, prijevozna sredstva, abeceda i sport (Batinić i Majhut, 2001).

2.1. Povijesni razvoj svjetske i hrvatske slikovnice

Pojam slikovnice (njem. Bilderbuch) u prošlosti se odnosio na svaku knjigu koja je sadržavala slike, no u devetnaestom stoljeću slikovnica dobiva novo značenje i postaje dječjom knjigom s naglašenom likovnom komponentom, a namijenjena je djeci do osam godina (Majhut i Batinić, 2017). Unatoč tome što se pojavila u sedamnaestome stoljeću, slikovnica je tek u dvadesetom stoljeću procvjetala te dobila na važnosti i popularnosti (Diklić i dr., 1996). Martinović i Stričević (2011) konstatiraju da je pojava tiska u boji presudan faktor u širokoj rasprostranjenosti slikovnica koje se najprije pojavljuju u Njemačkoj i Velikoj Britaniji.

Prema Majhutu i Batinić (2017) prva knjiga u kojoj je ilustracija imala ulogu prenošenja sadržaja naziva je *Biblia pauperum*, a smatrana je slikovnicom za odrasle jer je prenosila sadržaj Svetoga pisma neobrazovanim klericima. Nastala je u kasnom srednjem vijeku te se u petnaestom stoljeću javlja kao drvorezna knjiga. Drvorezna ili ksilografska knjiga sastojala se od listova na kojima su bili prikazani motivi i popratni tekstovi. U Bibliji *pauperum* prikazani su prizori koji se mogu pronaći u Starom i Novom zavjetu, premda su u ostalim knjigama bili popularni i motivi Apokalipse. Značaj drvoreznih knjiga vidljiv je u tome što su one preteča tiskanih knjiga, a ujedno i stripova zbog svojeg karakterističnog prikazivanja slika i teksta. Kasnije, nakon otkrića tiska, drvorez postaje ilustracijska tehnika koja dominira u tiskanim knjigama. Tako je Albrecht Pfister, njemački tiskar, izdao 1461. godine prvu knjigu na njemačkom jeziku, *Edelstein*, obogaćenu predivnim drvorezima. Osim drvoreznih knjiga, pretečama slikovnica smatrane su ilustrirana izdanja basni, ilustrirane ABC-knjižice i početnice te ilustrirane biblije ili katekizmi za djecu čija je funkcija bila izazvati jak vizualan doživljaj koji pospješuje pamćenje mnogobrojnih katekizama i biblijskih povjesnica koje su se učile napamet (Batinić i Majhut, 2000).

Potrebno je istaknuti Jana Ámosa Komenskoga, češkoga pedagoga i autora knjige *Orbis sensualium pictus* (*Osjetilni svijet u slikama*), tiskane 1658. u Nürnbergu (Majhut, Batinić, 2017). Spomenutu knjigu preveo je Charles Hoole godinu dana kasnije te se njegov prijevod smatra prvom engleskom slikovnicom. Upravo je *Orbis sensualium pictus* poslužio kao uzor kasnijim ilustriranim knjigama koje su imale veliku ulogu u odgoju i obrazovanju djece u osamnaestome stoljeću (Čičko, 2000). Crnković i Težak (2002) tvrde da je navedena knjiga zapravo slikovni rječnik ili udžbenik, no bez obzira na to uvjerenje, činjenica je da je njime označen početak razvitka slikovnice. J. A. Komensky je bio pedagoški reformator koji je ustrajao u tome da se tijekom poučavanja treba polaziti od osjetila kojima zapažamo svijet.

Slike su Komenskome omogućavale da uspješnije širi znanje i poučava nepismene, pa se utvrđuje kako je prva slikovnica bila namijenjena didaktičkim i edukativnim ciljevima. Prema Majhutu i Batinić (2017) u *Orbis sensualium pictusu*, prvom ilustriranom udžbeniku, obrađeno je 150 poglavlja iz raznih područja, a neki od njih su sljedeći: religija, politika, pravo, prirodne znanosti i svakodnevni život.

Osamnaesto stoljeće je razdoblje u kojemu se ubrzano razvija cjelokupna dječja književnost kao književna vrsta, a time i dječja knjiga, čemu je uvelike doprinijelo prosvjetiteljstvo. Osamnaesto stoljeće karakterizira intelekt i pedagogija, a ponajviše su ga odredili Jean-Jacques Rousseau i John Locke. Moguće je da su Lockeove *Misli o odgoju* bile poticaj Johnu Newberyju, engleskom nakladniku, da počne izdavati dječje knjige (Majhut i Batinić, 2017). Sredinu osamnaestoga stoljeća, kada je Newbery počeo izdavati knjige, Englezi nazivaju početkom njihove opće dječje književnosti (Batinić i Majhut, 2001). Godine 1744. John Newbery je objavio *A Little Pretty Pocket-Book*, bogato ilustriranu knjižicu veličine džepa, koja je služila kao pomoć i poticaj na svladavanje čitanja te kao pomoć roditeljima pri odgoju djece. Posebice nakon značajnog uspjeha Diderotove *Enciklopedije*, uz ilustrirane ABC-knjižice i početnice, počinju se objavljivati i dječje knjige nalik na enciklopedije u kojima slike i tekst predstavljaju znanja iz mnogih područja života (Majhut i Batinić, 2017).

Čičko (2000) navodi da Europljani, unatoč pojavi Jana Amosa Komenskoga i njegovog istaknutog djela, smatraju Weimarskog nakladnika Johanna Friedricha Justina Bertucha pravim tvorcem i ocem slikovnice. Realizirao je opsežan izdavački poduhvat objavivši *Slikovnice za djecu*, odnosno *Bilderbuch für Kinder* na njemačkome jeziku, podijeljenih u dvanaest tomova, a sadržavale su čak šest tisuća bakroreza. Kako bi njegova djela bila dostupna svima, Bertuch ih je odlučio prodavati u kompletu, ali i kao pojedinačne predmete. *Slikovnice za djecu* izlazile su u Weimaru između 1790. i 1830. godine, a u prodaji su bile ponuđene dvije verzije – povoljnija verzija s jednostavnim bakrorezima te luksuznija verzija čiji su bakrorezi bili obojani. Iako Johann Bertuch gleda na slikovnicu kao obvezni dio dječje sobe, preporučuje postupnu dostupnost slikovnica kako bi se produžilo uživanje u čitanju, ali i s ciljem nagrađivanja ponašanja djeteta. Govori da bi dobra dječja slikovnica trebala imati kvalitetne bakroreze koji ne prikazuju previše različitih predmeta kako ne bi omeli dječju pozornost u trenucima kada učitelj ili roditelj objašnjava i opisuje određen predmet. Preporučuje prikazivanje predmeta s kojima su djeca rijetko u kontaktu kako bi se ponudila radoznalost i interes. Bertuch daje prednost ilustracijama nad tekstom, koji bi trebao biti jednostavan, jer bi se djeca trebala zabavljati i učiti bez previše teksta. Unatoč činjenici da su Bertuchove

preporuke za izradu kvalitetne slikovnice zapravo namijenjene ilustriranim dječjim enciklopedijama, one su ipak velikim dijelom utjecale na razvitak „prave“ slikovnice (Majhut i Batinić, 2017).

Početak devetnaestog stoljeća na scenu je stupio John Harris, prvi nakladnik koji je sustavno izdavao knjige s mnogobrojnim slikama namijenjenim maloj djeci. Njegove slikovnice *Majka Hubbard* i *Bal leptira* predstavljale su najnoviju modu slikovnica u kojima je boja bila jedna od važnijih komponenti te je djeci bila vrlo značajna (Batinić i Majhut, 2001). Važnu ulogu tijekom razvoja engleske slikovnice imale su slikovnice čiji je nakladnik bio Dean & Co. U djelima koje je izdavao vrlo česte teme su bile tradicionalne pjesme za djecu, abecede te bajke prikazane u živim bojama. Osim toga što je imao važnu ulogu u daljnjem razvoju slikovnice, Dean je uveo dvije nove vrste slikovnice, *toy books*, odnosno slikovnice-igračke formata koji je nalik velikom kvadratu, te *board books*, nepoderive slikovnice. 1846. godine Edward Lear je izdao *Book of Nonsense*, u prijevodu *Knjiga nonsensa*, za koju mnogi tvrde da bi se trebala smatrati slikovnicom upravo iz razloga što ilustracije imaju iznimno važnu ulogu u djelu (Majhut i Batinić, 2017).

Dvorezne slikovnice bojane rukom do četrdesetih godina devetnaestog stoljeća potpuno su iščeznule, a tiskane slikovnice u boji su dominirale. Međutim, sve ilustracije u tiskanim slikovnicama bile su vrlo grube do pojave Edmunda Evansa kojemu je cilj bio načiniti slikovnicu u boji čija je kakvoća veća od prijašnjih slikovnica koje su se tada proizvodile. S obzirom na njegovu tiskarsku i graversku profesiju, pomogao je mnogim engleskim ilustratorima da u potpunosti ostvare svoje potencijale (Batinić i Majhut, 2001). Bitno je naglasiti da je time pomogao Kate Greenaway, Walter Craneu i Randolph Caldecottu, ilustratorima koji su englesku slikovnicu usavršili i uzdignuli do vrhunca (Batinić i Majhut, 2000). Evans je sa svim trima ilustratorima imao vrlo uspješnu suradnju koje su rezultirale popularnim *sixpenny toy books*, blagdanskim slikovnicama, te ilustracijama s odjevnim predmetima koji su zaživjeli kao dječji modni stil u umjetničkim krugovima u Velikoj Britaniji (Majhut i Batinić, 2017).

Prema Majhutu i Batinić (2017) slikovnica se u Njemačkoj razvijala sličnom brzinom kao i u Velikoj Britaniji. Tijekom prve polovice devetnaestog stoljeća, oko 1830. godine, u Njemačkoj su karakteristične ilustrirane slikovnice poetskoga tipa u kojima dominiraju rime, narativne i lirske pjesme, prilagođeni sadržaji epova, bajki i cijenjena djela svjetske književnosti. Istovremeno se razvijaju bidermajerske slikovnice s ilustracijama sentimentalnih i didaktičkih prizora iz svakodnevnog dječjeg života. Odmicanjem od ljupkih prikaza i

sentimentalnosti u bidermajerskim slikovnicama, Heinrich Hoffmann i Wilhelm Busch prikazuju da postoji i drugačiji pristup slikovnici.

Heinrich Hoffmann bio je frankfurtski liječnik, a ujedno i autor najpopularnije i najosporavanije slikovnice devetnaestoga stoljeća (Batinić i Majhut, 2000). Crnković i Težak (2002) navode da je Hoffmann 1845. godine izdao neobičnu knjižicu pod nazivom *Lustige Geschichten und drollige Bilder*, u prijevodu *Vesele zgođe i šaljive slike*, koja od trećeg izdanja nosi drugačiji naslov – *Der Struwwelpeter*, odnosno *Janko Raščupanko*. Ideju za pisanje navedenog dijela dobio je kada nije pronašao prikladan poklon za svojeg trogodišnjeg sina, pa je odlučio napisati i ilustrirati pjesme u praznu knjižicu. Knjižica sadrži raznorazne pjesme i crteže koji govore o dječacima koji su se izrugivali crncu, dječaku koji je odbijao jesti juhu, djevojčici koja se uporno igrala sa žigicama, i tako dalje. U sklopu cijele slikovnice, Hoffmann ilustrira neposlušnu djecu i kazne preuveličava u tolikoj mjeri da postaju duhovite i zabavne roditeljima, a zbog takvog načina oblikovanja slikovnice imao je obožavatelje, ali i kritičare. *Der Struwwelpeter* inspirirala je brojne travestije, parodije, književno-teorijske i sociološke rasprave, no nedvojbeno je najpoznatija njemačka slikovnica, a mnogi je tumače i kao prvu pravu slikovnicu (Majhut i Batinić, 2017). Bez obzira što je *Janko Raščupanko* objavljen u devetnaestom stoljeću i bio popularan tijekom toga i idućeg stoljeća, ostao je omiljeno štivo koje djeca čitaju i u dvadeset i prvom stoljeću (Miljan, 2013).

Wilhelm Busch, poznati slikar i karikaturist, svojim je ilustracijama također postigao odmak od prikazivanja ljupkih prizora bidermajerske svakodnevnice. Njegova najpoznatija slikovnica, *Max i Moritz*, objavljena je 1865., a prikazi dvojice nestašnih dječaka i njihovih zgođa uznemirili su pedagoge i ostale (Majhut i Batinić, 2017). Unatoč kritikama, njegova i Hoffmanova slikovnica pripadaju klasicima dječje književnosti (Batinić i Majhut, 2000).

Tijekom druge polovice devetnaestog stoljeća, slikovnica se profilirala kao medij koji predškolskoj djeci prijenosi i objašnjava vrijednosti građanskoga odgoja, te kao značajno sredstvo u zornoj obuci. Krajem stoljeća ilustracije postaju dinamičnije i raskošnije, a Lothar Meggendorfer 1879. godine izdaje *Lebende Bilder*, jednu od mnogih višedimenzijskih slikovnica prožetih jarkim bojama i pomičnim elementima. Njegove su slikovnice izlazile u mnogobrojnim izdanjima i zemljama diljem svijeta zbog toga što su se odlikovale bogatstvom oblika i tematskom raznolikošću (Majhut i Batinić, 2017).

U odnosu na pojavu i razvoj slikovnice u Velikoj Britaniji i Njemačkoj, hrvatska se slikovnica javlja znatno kasnije. Jedan od najvećih razloga tako kasne pojave slikovnice je

tadašnje društveno stanje u Hrvatskoj. Slikovnica se trebala izboriti da izađe na tržište, a to nije bilo nimalo lako obzirom da slikovnica treba odraslog posrednika, koji su u Hrvatskoj bili većinom nepismeni, neobrazovani ili pak nezainteresirani za medij knjige (Batinić i Majhut, 2001). Ipak, krajem sedamdesetih godina devetnaestog stoljeća, pojavljuju se nagađanja i pretpostavke vezane uz pojavu prvih slikovnica (Batinić i Majhut, 2000). Kako u počecima uopće nije postojao hrvatski termin za oslikane knjige namijenjene djeci, veliku ulogu imao je Filipovićev *Hrvatsko-njemački rječnik*, objavljen 1869. godine, u kojem se pojavljuje pojam „slikovnjak“ uz njemački pojam „Bilderbuch“. Važno je istaknuti da je tada termin bio neophodan za pokrivanje francuskih i njemačkih knjiga namijenjenih djeci (Martinović i Stričević, 2011).

Majhut i Batinić (2017) upoznaju nas sa zanimljivim činjenicama o prvoj slikovnici pisanom na hrvatskome jeziku. Naime, iako je objavljena na hrvatskome jeziku, nije ju napisao Hrvat, nije bila objavljena od strane hrvatskih nakladnika, a nije niti bila objavljena u Hrvatskoj. *Mala obrazna Biblia* ili *Poglaviti događaji Staroga i Novoga zakona predstavljeni u 90 obrazih mladeži slavjanskoj prikazana* objavljena je 1854. godine u Pešti. Izvorno ju je na mađarskom jeziku napisao Alajos Grynæus, a na hrvatski je prevedena od strane Duhovne mladeži sjemeništa đakovačkog. U Beču je nekoliko godina kasnije, to jest 1860. godine, objavljena pomoćna nastavna knjiga na hrvatskome i još nekoliko jezika, a naziva se *Sbirka svetih slikah za olakšicu vjeroučja za učionu, crkvu i dom*. Značajno je da obje knjige potvrđuju da je hrvatska kultura ukorijenjena u kulturu središnje Europe.

Majhut (2013) ističe Lavoslava Hartmana, vrsnog nakladnika, koji sredinom šezdesetih godina objavljuje niz prirodoslovnih knjiga s predivnim litografijama u boji. Osim toga, preuzeo je Filipovićev *Bosiljak*, časopis za mladež, te treće izdanje časopisa nadopunjuje s ilustracijama. Jedna od njegovih najpoznatijih knjiga naziva se *Domaće životinje i njihova korist*, a objavio ju je 1863. godine. Napisana je na hrvatskome jeziku, ali nažalost nije sačuvana, već se o njoj saznaje u časopisu *Napredak*. Namijenjena je djeci mlađe dobi, a u odnosu na drugu Hartmanovu knjigu *Prirodopis*, može se zaključiti da je riječ o slikovnici, a ne ilustriranoj knjizi. Recenzent iz časopisa *Napredak* posebno pohvaljuje dvostruki tekst, latinicu i ćirilicu, jer je on dao i političku dimenziju jednoj od najvažnijih hrvatskih slikovnica (Majhut i Batinić, 2017). Popularnost njegove slikovnice vidljiva je u tome što je Hartman prodao cijelo prvo izdanje u samo godini dana (Majhut, 2013). Nažalost, izdanje iz 1863. nije sačuvano, no postoji i drugo izdanje objavljeno 1864. godine i zahvaljujući njemu se može rekonstruirati sadržaj iz prvog izdanja. Životinje koje je autor opisao imaju ilustraciju koja

prekriva cijelu stranicu, a neke od prikazanih životinja su sljedeće: konj, krava, ovca, pas, guska, mačka, kokoš i guska. Popis opisanih životinja u knjizi sastavljen je po kriteriju s obzirom na njihovu korist vezanu uz gospodarstvo i život kakvim su ljudi živjeti u tadašnje doba. Tekstualni opis životinja sadrži informacije o fizičkom izgledu, ponašanju, gospodarskoj koristi, a ispod svake ilustracije se također nalazi naziv životinje na mađarskom, njemačkom, hrvatskom i srpskom jeziku. Važno je naglasiti da su sve životinje prikazane u nepoznatom, odnosno stranom, ambijentu te da su okružene ljudima odjevenim na drugačiji način u odnosu na okolinu i ljude kojima su hrvatski čitatelji tada bili okruženi, što je slikovnicu dovelo u veliki raskorak s hrvatskom djecom (Majhut i Batinić, 2017). Majhut (2013) očito se slaže s prethodno navedenim jer i on sam navodi kako brojne slikovnice s likovnim materijalima ne korespondiraju sa stvarnošću kojom su hrvatska djeca bila okružena. Posebno izdvaja temu sporta jer slikovnice sa sportskom tematikom spominju sportove, kao što su *baseball* i *cricket*, s kojima djeca, a niti odrasli nisu upoznati.

Popis, koji su sastavili nakladnici Mučnjak i Senftleben, objavljen je 1880. godine u kalendaru *Danica*, a sadrži najnovije knjige i ilustrirane knjige za djecu. među kojima se ističe tematska slikovnica *Nova slikovnica za malu djecu* Ljudevita Varjačića. Kako je popis objavljen 1880., može se pretpostaviti da je većina dječjih knjiga i slikovnica objavljena i prije navedene godine, ali ne može se dokazati jer ni jedna od njih nije sačuvana (Batinić i Majhut, 2001). Nasreću, nakladnici Albrecht i Fiedler su 1885. godine objavili slikovnicu *Domaće životinje*, za koju se smatra da je najstarija hrvatska sačuvana slikovnica. Pjesmice u slikovnici *Domaće životinje* napisao je Josip Milaković, a slike je ilustrirao Heinrich Leutmann. Što se tiče ilustratora, Vladimir Kirin je 1927. godine sa svojom knjigom *Dječja čitanka o zdravlju* postao prvi hrvatski ilustrator slikovnica, a njegovoj slikovnici tekst je napisala poznata spisateljica Ivana Brlić-Mažuranić (Batinić i Majhut, 2001). Prve hrvatske ilustracije su se pojavile tek s Kirinom, odnosno početkom dvadesetog stoljeća, a do tada su hrvatski autori sa svojim tekstovima upotpunjavali njemačke i engleske ilustracije (Miljan, 2013). Batinić i Majhut (2001) izdvojili su dva autora koji su u to vrijeme ostvarili povećani opus, a to su Andrija Maurović koji je napisao tri slikovnice te Cornel pl. Becić koji je s Vladimirom Prebegom izdao seriju od četiri slikovnice. Miljan (2013) navela je još nekoliko hrvatskih autora koji su napisali mnoge tekstove za slikovnice – August Harambašić, Milka Pogačić, Antonija Cvijić i Stjepan Širola, a u dvadesetom stoljeću dominirali su Milan Ogrizović, Josip Vitanović i ostali.

Usprkos tome što je povijest hrvatske slikovnice vrlo komplicirana i prepuna hrvatskih i inozemnih čimbenika o čemu je ovisio njezin daljnji razvoj, Majhut i Batinić (2017) uspjeli

su je razdijeliti u tri razdoblja. U razdoblju od 1854. do 1880. godine, slikovnica na hrvatskome jeziku počela se tiskati u Hrvatskoj, no morala se izboriti za svoje mjesto na tržištu. Najveći problem je predstavljala cijena slikovnica, koja je bila previsoka za tadašnje standarde Hrvata, ali i očekivanja vezana uz slikovnicu i njezinu kvalitetu. Drugo razdoblje, od 1880. do 1918. godine, odnosi se na period konsolidacije slikovnice, odnosno usklađivanje ilustracije i teksta, te period u kojem se slikovnica širi u nakladničkom, ali i geografskom smislu. U tome se razdoblju, uz već poznate tematske slikovnice, pojavljuju i pripovjedne slikovnice te prve nepoderive i leporello slikovnice. U razdoblju od 1918. do 1945. godine hrvatska se slikovnica uspjela ostvariti u kreativnom i produkcijskom smislu u Hrvatskoj. Uz to što je proširila raspon publike za koju je namijenjena, također je uspjela ostvariti funkcionalnu i tematsku raznolikost, uz pomoć tehnološkog napretka.

Šezdesetih godina dvadesetog stoljeća došlo je do raslojavanja i grupiranja ilustratora na ilustratore knjiga i udžbenika za djecu, animatore i novinske ilustratore te ilustratore ili autore koji samostalno stvaraju cjelovito djelo, to jest ilustriraju slike i pišu tekst. Tiskanjem slikovnica do osamdesetih godina isticala su se Školska knjiga i Mladost, dvije najpoznatije izdavačke kuće. Do početka dvadeset i prvog stoljeća profiliralo se više od sedamdeset ilustratora dječjih knjiga, poput R. Devlić, D. Husjan, I. Vitez, A. Petrlik-Huseinović, S. Rešček i D. Macan. Tek je nakon Domovinskog rata knjiga za mlade, ubrajajući i slikovnicu, doživjela procvat u Hrvatskoj, a posebice zbog učlanjenja Hrvatske u internacionalno udruženje IBBY, International Board on Books for Young People. Time je promocija hrvatskih dječjih knjiga u inozemstvu ojačala, pa se one i danas mogu naći na mnogobrojnim izložbama i sajmovima knjiga za djecu diljem svijeta (Majhut i Zalar, 2012). U Hrvatskoj je posljednjih godina zamijećen porast objavljenih autorskih slikovnica, slikovnica nastalih prema animiranim filmovima, slikovnica o različitim znanstvenicima i umjetnicima, turističko-informativno usmjerenih slikovnica, slikovnica vjerskog sadržaja i problemskih slikovnica (Zalar, 2014).

2.2. Svrha i funkcija slikovnice

Kvalitetna slikovnica djeci daje mogućnost da svoje slobodno vrijeme iskoriste na koristan i zanimljiv način. Slikovnica, osim što je djeci interesantna zbog ilustracija i teksta, potiče daljnji razvoj mašte i znatiželje, uči ih moralnom vrednovanju, razvija smisao za ono što je lijepo, upoznaje ih s okolinom i svime što ih okružuje, intenzivira osjećaje i emocije te predstavlja sredstvo pomoću kojega djeca proširuju svoj rječnik i lakše stvaraju jezične

formulacije (Diklić i dr. 1996). Zalar, D. i sur. (2009) također objašnjava svrhu slikovnice i zašto je bitno da se djeca služe njome. Ona govori kako slikovnica pomaže pri razvitku spoznajnog svijeta djeteta i otkrivanju medija pisane riječi, zadovoljava potrebu za učenjem i istraživanjem pojava, tehničkih dostignuća, prometnih sredstava i ostalog s čime se dijete ne susreće, navikava dijete na upotrebu knjige te omogućava unaprjeđenje pamćenja i logičkog razmišljanja. Isto tako, treba naglasiti da se proučavanje slikovnica zapravo odnosi na proučavanje umjetnosti koja je u slikovnici prikazana kao kombinacija slika i teksta. No, da slikovnica ispuni svoju svrhu i pozitivno djeluje na razvoj djeteta, pedagoška i umjetnička vrijednost slikovnice treba biti uravnotežena i usklađena (Šišnović, 2011).

Sama slikovnica ima ulogu prezentatora stvarnosti koja je djeci dobro poznata, a zatim se svladavaju poruke iz vizualnog koda i otkriva se ono što je neobjašnjivo i neshvatljivo u realnosti. Kako bi djeca rane dobi mogla dekodirati vizualni kod, potrebno je da im odrasle osobe, s kojima imaju već uspostavljenu socioemocionalnu vezu, pruže poticaj i budu oslonac, te ih upoznaju s konkretnim predmetima u okolini (Petrović-Sočo, 1997). Djeca se dosta često užive u likove o kojima čitaju, pa slikovnice diskretno utječu i na dječji moral, te im pomažu u stvarnim situacijama tijekom rješavanja određenih problema. Da bi se to ostvarilo, ključna je prisutnost personifikacije, to jest antropomorfizacije, koja djeci omogućuje bliskost, ali i razumijevanje sa životinjama, pojavama, stvarima i biljkama u slikovnici koja se čita (Rupčić, 2014).

Rupčić (2014) izdvaja International Baccalaureate Primary Years Programme, program koji potiče rast i razvoj djeteta te pomaže pri rješavanju socijalnih, emocionalnih i ostalih potreba. Navedeni program je identificirao sljedeće karakteristike: empatija, poštovanje, tolerancija, integritet, znatiželja, suradnja, entuzijizam, kreativnost, samopouzdanje, predanost, neovisnost i zahvalnost. Ove karakteristike su ključne za učenje i razvoj međuljudskih odnosa, koji se mogu ostvariti pomoću medija slikovnice. Šišnović (2011) navodi da su neke od ovih karakteristika bitne za uspostavljanje multikulturalnosti, suradnje i razvoja globalne svijesti.

No, da slikovnica ostvari svoju svrhu i sve svoje zadaće, ona mora izgledom i temom korespondirati s razvojnim osobinama djeteta, poticati njegov razvoj i imati usklađene komponente, sliku i tekst. Ujedno treba poštovati svako dijete i individualne razlike između njih, što nam zapravo poručuje da neće svaka slikovnica biti primjerena i namijenjena svakom djetetu (Martinović i Stričević, 2011). Ako autor i ilustrator uspiju načiniti kvalitetnu slikovnicu, ona će predstavljati poticaj i ozbiljan izazov za djecu zbog vrijednosti te odgojnih i obrazovnih sadržaja koji međusobno korespondiraju (Šišnović, 2011). Što se tiče njezine uloge

u predškolskom i školskom sustavu, Diklić i sur. (1996) naglašavaju kako su mogućnosti slikovnice i njezinog odgojno-obrazovnog djelovanja izrazito velike.

U slikovnici su prisutne različite funkcije kroz koje se svi njezini potencijali ostvaruju, te ju se zbog toga može odrediti kao „multifunkcionalan čitateljski materijal“ (Martinović i Stričević, 2011, str. 52). S obzirom na funkciju slikovnica, Crnković i Težak (2002) dijele slikovnicu na spoznajno-pojmovne, umjetničke, informativne i problemske.

Čačko (2000) je također navela nekoliko funkcija koje slikovnica posjeduje, a koje imaju utjecaja na odgoj djece u dobi čitatelja početnika i predškolskoj dobi. Informacijsko-odgojna funkcija omogućava djetetu da postupno razvija mišljenje i sposobnosti analize, sinteze, usporedbe, uopćavanja i apstrakcije. Dijete će stupiti u kontakt sa sadržajima koji ga upoznaju s osjećajima, osobinama ličnosti, ponašanjem i obitelji (Martinović i Stričević, 2011). Dijete će dobiti odgovore na pitanja koja ga zanimaju i otkriti moguća rješenja za probleme. Time će shvatiti da je knjiga odličan izvor znanja te će uz pomoć nje lakše pojmiti i razumjeti odnose, veze i promjene između stvari i pojava. Spoznajna funkcija pomaže djetetu da provjeri vlastite spoznaje i znanja koja posjeduje te mu daje sigurnost i povratnu informaciju o ispravnosti i adekvatnosti njegovih stavova, spoznaja i iskustava. Značajna je i iskustvena funkcija koja djeci omogućava proširivanje znanja i iskustava, te pomaže pri socijalizaciji, a time pomaže i razvoju djeteta u društveno biće (Čačko, 2000). Postoje situacije u kojima dijete mnogo toga ne doživi kroz neposredno iskustvo pa dolazi do novih spoznaja i iskustava putem kroz posrednog iskustva, čiji je posrednik upravo slikovnica (Martinović i Stričević, 2011). Čačko (2000) govori da današnja djeca nisu upoznata s okruženjem i načinom života kakvim su prijašnje generacije živjele. S obzirom da većina djece živi unutar gradova, oni ne znaju kako se peče kruh, ležu pilići, niti su upoznati s povrćem, voćem, cvijećem, šumskim životinjama i biljkama i domaćim životinjama. O navedenim pojmovima može se saznati iz knjiga, televizija i interneta, pa je tako slikovnica vrlo česti medij koji može potaknuti razgovor djeteta i roditelja kako bi razmijenili vlastita iskustva i znanja. Postoji i estetska uloga slikovnice, za koju Majhut i Zalar (2017) kažu da je vrlo bitna zbog toga što slikovnica znatno utječe na umjetnički odgoj djece. Ona pozitivno utječe na djecu, pomaže pri razvitku ljepote i onoga što je lijepo, utječe na formiranje stavova i ukusa, ali i budi osjećaje skrivene u djeci. Isto tako, ilustracija u slikovnicama snažno potiče dječji interes za knjigu, stoga se njome i razvija ljubav prema čitanju i knjizi općenito (Čačko, 2000). Prema Martinović i Stričević (2011), zabavna funkcija nerijetko predstavlja preduvjet za realiziranje svih ostalih funkcija. Uz čitanje knjiga i slikovnica, djeca se s knjigom mora i zabavljati kako mu ona ne bi dosadila i postala odbojna.

Unatoč tome što se naizgled čini skriveno, dijete kroz igru gradi pravilan odnos prema slikovnici i upija nove spoznaje i znanje (Čačko, 2000). Uz pet glavnih funkcija, moguće je dodati i još jednu – govorno-jezičnu funkciju. Ona pozitivno utječe na fonemsku i fonološku osviještenost, razvoj morfologije i sintakse, usvajanje novih riječi i proširivanje rječnika, upoznavanje s osobitostima teksta i ostale predčitačke vještine (Martinović i Stričević, 2011).

2.2.1. Uloga slikovnice u radu s djecom

Slikovnica je u vrtićima i školama svakodnevno, nezaobilazno i nezamjenjivo sredstvo pomoću kojeg se djecu odgaja i obrazuje (Šeravić Lovrak, 2020). Karaman (2011) je detaljno opisala način uvođenja i upotrebe slikovnica u vrtićima, a time i naglasila koliko su zapravo one značajne. Djeci su već u jaslicama ponuđene slikovnice, izrađene od plastike, gume, kartona i ostalih materijala, a služe kao predmet koji djeca dodiruju, gužvaju i stavljaju u usta, te pritom stimuliraju senzorna osjetila i potiču na taktilna, vizualna, auditivna i olfaktivna istraživanja. S obzirom da djeca slikovnice sklapaju i rasklapaju, izvlače i umeću likove, one lako mogu postati jedna od njihovih omiljenih igračaka, posebice ako sadrže brojalice i ritmičke stihove u kojima se spominju njima drage životinje. Osim što se djeca zabavljaju i uživaju tijekom slušanja malešnica i ritmičkih tekstova koje im odrasle osobe čitaju, također upoznaju predmete i određene situacije s kojima se susreću u svakodnevnome životu (Halačev, 2000). Kako djeca odrastaju, izgled slikovnica se također mijenja pa su im ponuđene slikovnice s više teksta jer ih zanimaju mnoge priče o ljudima iz drugih civilizacija, životinjama i prirodnim promjenama. Uz razvijanje književnoga izraza i raznovrsnih kreativnih ostvarenja, djeca se slikovnicama uče i razlučivanju onoga što je dobro i što loše te što je poželjno, a što nepoželjno ponašanje. Slikovnica kod djece predškolske dobi ima vrlo važnu zadaću u izgradnji sustava vrijednosti, koji se odnosi na zajedništvo, prijateljstvo, uvažavanje i prihvaćanje različitosti, te razumijevanje drugih (Karaman, 2011). Petrović-Sočo (1997) tvrdi da slikovnice snažno utječu i na razvoj govora jer se djeca sa njima susreću u ranoj dobi te su jedno od sredstava koja pomažu pri uspostavljanju komunikacije između djece i odraslih osoba. Još jedna značajka slikovnica je da razni oblikovni detalji koji u edukaciji kombiniraju dvije metode, ikoničku i taktilnu, zapravo čine slikovnice i prvim udžbenicima koje djeca primaju u ruke. Takve slikovnice zahtijevaju jednostavnost i izostanak kićenosti, odnosno sliku pojednostavljenih simbola, sliku koja neće skretati dječju pažnju, a pritom će dozvoliti djeci da stvaraju asocijacije (Hlevnjak, 2000). Halačev (2000) ističe da su slikovnice odlično sredstvo kako bi se djecu

pripremljeno za školu, a ona djeca koja su bila izložena slikovnicama tijekom djetinjstva, brže će i lakše ovladati vještinom čitanja koja je presudna za ostatak školovanja i obrazovanja.

Šišnović (2011) predlaže korištenje kvalitetne slikovnice u raznovrsnim igrolikim aktivnostima u kojima sudjeluju djeca, primjerice simboličke igre i igre uloga. Posilović i sur. (1986 prema Šišnović, 2011) su izdvojili improvizaciju, odnosno dramsku igru, tijekom koje djeca mogu koristiti, i čak izraditi, scenske lutke. Djeca mogu i sama stvarati vlastite slikovnice, na način da slike opisuju riječima, čime će razvijati jezično izražavanje i kreativno mišljenje. Razvoj govora i koncentracije se također može postići s aktivnostima u kojima djeca oponašaju likove ili životinje prisutne u slikovnicama. Na navedene aktivnosti se spontano i prirodno mogu vezati i druge aktivnosti, a upravo one su vrlo vrijedne u odgojno-obrazovnom procesu. Treba naglasiti da su načini komunikacije, prostorni uvjeti i ozračje tijekom provedbe aktivnosti vrlo važni segmenti aktivnosti sa slikovnicom (Šišnović, 2011). U vrtičke aktivnosti sa slikovnicom, Vonta i Balič (2011) čak sugeriraju uključivanje članova obitelji kako bi ih obogatili raznim iskustvima i njegovati odnos prema slikovnicama i ostalim knjigama. Primjer takvih aktivnosti je zajednička izrada slikovnice u kojoj odrasle osobe imaju zadaću pomagati, ali i sudjelovati u izradi isto toliko koliko i djeca.

Vonta i Balič (2011) naglašavaju da odrasle osobe, odgojitelji i učitelji, imaju vrlo bitnu ulogu u procesu u kojem se djeca upoznaju slikovnicom jer su smatrani posrednicima koji omogućuju strukturiranje iskustava važnim za daljnji razvoj djece. Taj je proces moguće podijeliti na tri faze – evokacija, razumijevanje značenja i refleksija. U fazi evokacije primarni je cilj da se djeca prisjete prethodnih znanja i povežu ih s novim znanjima, čime se dijete potiče na razmišljanje. U drugoj fazi djeca uspostavljaju novo razumijevanje između već poznatog i novog sadržaja te je potrebno potkrijepiti interes za sadržaj pobuđen tijekom prijašnje faze. U trećoj fazi se održava rasprava u kojoj djeca iznose vlastita mišljenja i ideje o sadržaju s kojima su se susreli. Raspravom se potiče jezično izražavanje djece, bogaćenje njihovih rječnika i procjenjivanje mišljenja druge djece, koja mogu utjecati na izgradnju vlastitih. Ipak, treba napomenuti da će djeca zavoljeti slikovnice jedino ako odrasle osobe odaberu slikovnicu primjerenu dobi djeteta, ako je uključuju u svakodnevni život djeteta te ako se ona predstavlja na prilagođen način s obzirom na individualne karakteristike vezane uz njegov razvoj i procese učenja.

S obzirom da su neke od zadaća slikovnice da upoznaje djecu sa stvarnim svijetom, obogaćuje ih s novim spoznajama i novim riječima, slikovnica zapravo čini medij koji je iznimno važno u usvajanju materinjeg, ali i stranog jezika (Šeravić Lovrak, 2020). Mnogi

zagovaraju i iznose razloge kako bi se književnost i slikovnica uključile u učenje stranog jezika u osnovnim školama. Ovisno o cilju koji odgojitelj i/ili učitelj želi ostvariti, spomenuti razlozi se mogu razdijeliti u dvije grupe. Prva grupa razloga zagovara da tijekom nastave bude naglasak na razvoju jezične kompetencije, a to se može ostvariti na nekoliko načina: neposrednim jezičnim zadaćama, čitanjem, višemodalnom pismenošću i pisanjem. U ovome pristupu je prioritet točnost, a tek se zatim fokus prebacuje na tečnost. Druga grupa razloga pak zagovara uvođenje književnosti i slikovnice zbog njih samih, to jest nastava bi se trebala usredotočiti na kulturne i estetske aspekte slikovnica i knjiga te njihove odgojno-obrazovne zadaće. Učinci ovoga pristupa su dugotrajniji i slojevitiji te ostvaruju većinu mogućih prednosti koje nam cjelokupna književnost sa slikovnicom pruža (Narančić Kovač, 2019).

Poznavanjem svih vrlina i pozitivnih karakteristika slikovnice, Šeravić Lovrak (2020) je objasnila kako su je odgojitelji iskoristili u svrhu dodatnog pojašnjavanja svijeta kojim su djeca okružena i učenja engleskoga jezika. Bez obzira na široku ponudu slikovnica pisanih engleskim jezikom, zadaća odgojitelja je da istraži i izabere slikovnice koje će se djeci svidjeti, a istovremeno biti poučne. Iz tih razloga su odgojitelji, za poučavanje engleskog jezika, izabrali komplet slikovnica *There was an old lady who swallowed...*, čiji je autor Lucille Colandro, te nekolicinu slikovnica koje je napisao Eric Carle. Slikovnice Lucille Colandro na interesantan način uvode djecu u priču o starijoj ženi koja jede različite stvari koje su logično povezane kroz slikovnice. U spomenutim se slikovnicama tekst i određeni pojmovi često ponavljaju zbog čega djeca brzo usvoje riječi i fraze na engleskom jeziku. Slikovnice su duhovite i šaljive, a njihova poučna uloga je zaista bitna jer potiče govor i upoznaje djecu s raznolikim temama. Osim što su zanimljive, slikovnice Erica Carle su i veoma edukativne jer stimuliraju brže usvajanje riječi i fraza korištenih svakodnevno, te njihovo pamćenje i ponavljanje. Djeca mogu ponavljati riječi dok sudjeluju u čitanju slikovnice, no neke slikovnice omogućuju da se pojedine riječi uče i ponavljaju kroz pokret. Carleove slikovnice često se koriste kod učenja stranog jezika jer bude ljubav i brigu prema prirodi, životinjama i usvajanju njihovih naziva, a samim time se rječnik djece obogaćuje.

Djeca u susretu s književnosti i slikovnicama razvijaju interpretativne i analitičke sposobnosti, estetski ukus, te formiraju pozitivna čuvstva (Narančić Kovač, 2019; Šeravić Lovrak, 2020). Narančić Kovač (2019) tvrdi da su djeca, koja nisu u kontaktu sa slikovnicom i književnosti tijekom učenja stranoga jezika, zaključila za jedno bitno iskustvo jer nisu upoznati s čarobnim svijetom koji pruža književnost općenito. Zato je vrlo bitno da su slikovnice integrirane u vrtiće i škole pri učenju materinjeg, ali i stranoga jezika.

2.3. Odnos slike i teksta

„Slikovnica je medijski složeno djelo koje podjednako uzima i od književnosti i od likovnih umjetnosti, pri čemu nastaje nova umjetnička cjelina, po naravi sasvim intermedijalna, kojoj je u temelju dijaloško načelo“ (Balić-Šimrak i Narančić Kovač, 2011, str. 12). Slikovnice se sastoje od likovne i narativne komponente, odnosno ilustracije i teksta, koji su toliko međusobno povezani da ih je nemoguće razdvojiti, a da slikovnica ostane cjelovita (Balić-Šimrak i Narančić Kovač, 2011; Javor, 2000). Ilustracija je na tri načina povezana s tekstem: duhovno, odnosno opisom i doživljajem, fizički i grafički (Majhut i Zalar, 2012). Govoreći o odnosu ilustracije i teksta, slikovnica se dijeli na pripovjednu i nepripovjednu. Pripovjedna slikovnica omogućava čitanje iste priče na dva načina, gledajući ilustracije i čitajući riječi, no jedino će djeca koja povezuju jezične i slikovne poruke, moći shvatiti i razumjeti slikovnicu u cjelini. Pripovjedne se slike razlikuju od onih koje prikazuju pojedinačne prizore po svojoj dinamičnosti, pokretljivosti i složenosti, a pripovijedanje slikom je umijeće koje zahtjeva istančane vještine. S druge strane, u nepripovjednim slikovnicama naglasak je na slojevitosti i višeznačnosti slika, dok riječi nemaju veliki značaj. Na sličan način su koncipirane i slikovnice bez riječi, bez obzira na to jesu li pripovjedne ili nepripovjedne (Balić-Šimrak i Narančić Kovač, 2011).

Diklić i sur. (1996) napominju da su uloge slike i teksta u slikovnicama ravnopravne te da niti jedna komponenta nije podvrgnuta drugoj. Treba naglasiti da postoje i slikovnice koje sadrže malu količinu teksta ili tekst uopće nije prisutan, ali i onih u kojima tekst dominira. Ipak, najbolje kombinirana slikovnica je ona s proporcionalnim omjerom slikovnog i tekstualnog diskursa, koji se međusobno nadopunjuju i prožimaju. Zalar, D. i sur. (2009) dijeli isto mišljenje i konstatira da ilustracija tekstu daje nova značenja i navodi čitatelja na još dublje razmišljanje nego što to sam tekst čini. Ilustracija je ponekad sučeljena tekstu, što rezultira smiješnim učinkom i time da djeca komentiraju uočeno. O važnosti odnosa slike i teksta puno govori činjenica da umjetnička kvaliteta slikovnice uvelike ovisi o besprijekornoj simbiozi slike i teksta, koji bi također trebali biti na određenoj umjetničkoj razini (Crnković, 1980). Osnovne predispozicije za umjetnički tekst su sadržajnost, zaokružena kompozicija, izražen i precizan stil, te čist jezik. Kako bi slika zadovoljila uvjete da bude umjetnička, ona bi trebala reinterpretirati bića, stvari i pojave na umjetnički način, to jest (Diklić i dr. 1996).

Djeca već u ranoj dobi počinju usvajati slikovne prezentacije, stoga se slikovnice mogu smatrati prvim rječnikom vizualnoga vokabulara (Rupčić, 2014). Izuzev auditivnosti,

vizualnost predstavlja najsnažniji poticaj za uspostavljanje osjećaja i predodžbi te senzibilnosti za razlikovanje realnosti i mašte. Zbog toga je vrlo važno kakve se ilustracije nalaze u slikovnicama, a i ostalim knjigama namijenjenima djeci. Ilustracija je neizostavan dio dječjih knjiga te na raznolike načine pozitivno utječe na djecu. Ilustracija kod djece razvija fantaziju i predodžbeni svijet, oblikuje ličnost za daljnji razvitak mašte i sposobnosti vizualnog predočavanja, utječe na emocionalni, intelektualni i fiktivni svijet djece i ljudi općenito (Kos-Paliska, 1997). Ilustracije namijenjene djeci predškolske dobi trebale bi obogaćivati doživljaj priče, poticati stvaralaštvo, razvijati osjećaj za lijepo i, prije svega, biti inspirativne (Balić-Šimrak i Narančić Kovač, 2011). Suvremena ilustracija bi trebala unositi i prikazivati nove vrednote, umjesto da prepričava sadržaj koristeći likovna sredstva. Naravno, postoje ilustracije koje su odlične i kvalitetne, te one lošije ilustracije. Dobra je ilustracija ona koja u svijet djece unosi nove spoznaje izražene na umjetnički način, dok loša ilustracija ne poštuje zakonitosti namjene i psihologije, te nije prožeta emotivnošću (Kos-Paliska, 1997). Balić-Šimrak i Narančić Kovač (2011) dodatno obrazlažu da kvalitetne slikovnice i ilustracije pomažu pri razvoju vizualne pismenosti, koja je neophodna u današnje vrijeme jer većinu poruka koje primamo dolaze upravo vizualnim putem.

U vizualnom i verbalnom izrazu, slikovnica se u mnogočemu razlikuje od ilustrirane knjige. Ponajprije, razlikuju se po terminima u hrvatskom jeziku, njemačkom u kojem „Bilderbuch“ predstavlja slikovnicu, a „illustriertes Buch“ označava ilustriranu knjige, te engleskom u kojem se „Picture Book“ odnosi na slikovnicu, a „Illustrated Book“ opisuje ilustriranu knjigu (Čačko, 2000). Iako oba dječja djela sadrže dva izraza, u slikovnicama su tekst i slike nezamjenjivi, dok je u ilustriranim knjigama moguće razdvojiti tekst od ilustracija, a da pritom ostane smislen i cjelovit (Balić-Šimrak i Narančić Kovač, 2011). Slike u ilustriranim knjigama ponekad poprate zbivanje u tekstu, no nisu presudne za razumijevanje, a slike u slikovnicama stvaraju kompletnu atmosferu priče i ukazuju ključne odrednice u priči (Zalar, D. i dr. 2009). Međutim, najočitija razlika između slikovnice i ilustrirane knjige je činjenica što u ilustriranoj knjizi prevladava verbalni izraz nad vizualnim, dok je u slikovnici vizualni izraz bitniji od verbalnog (Crnković, 1980).

Batinić i Majhut (2001) uspoređuju odnos slike i teksta u slikovnicama i ilustriranim knjigama. U slikovnicama su slike obilnije od teksta te sadrže informacije koje se ne mogu pronaći u tekstovima. Također, smisao teksta u slikovnicama je drugačiji od toga što prikazuju ilustracije. Unatoč tome što su slika i tekst ravnopravni, treba istaknuti kako je slika ponekad informacijski preobilna s obzirom na popratni tekst. Čačko (2000) naglašava da slikovna

komponenta u slikovnici preteže jer se njome izražavaju temeljne misli i animiraju čitatelji. Nasuprot tome, u ilustriranoj će knjizi slike uvijek prikazivati određen dio priče, odnosno prikazivat će skup informacija dobivenih do toga trenutka, a koje su skupljene iz pripovjednog teksta. Slike ne smiju narušavati vremenski tijek priče, što znači da ne smiju sadržavati nikakve elemente koji se spominju kasnije u priči (Batinić i Majhut, 2001). Bez obzira na njihove razlike, slikovnica i ilustrirana knjiga su obje namijenjene djeci, a mogu ih čitati i odrasli. Ako se radi o kvalitetnim djelima, one su sadržajno zanimljive, literarno i likovno vrijedne te čitatelja obogaćuju estetski i spoznajno (Javor, 2000).

Izrada slikovnice je zahtjevan proces u kojem najprije djeluje autor teksta na način da stvara verbalnu komponentu, a nakon njega na scenu dolazi ilustrator koji stvara vizualnu komponentu. Ilustrator je potaknut na stvaranje ilustracije pričom, stihom, ugođajem ili raspoloženjem koja proizlazi iz napisanog teksta. On tekst interpretira na svojstven način, a zatim stvara ilustracije u skladu s interpretacijom. U usklađivanju vizualnog i verbalnog izraza ulogu imaju i oprema, prijelomi te svi ostali grafički efekti i elementi koji knjigu čine privlačnom čitateljima. Nažalost, oprema i prijelomi nerijetko knjizi nanose štetu, pa će jedino autor koji, radeći prijelome stranica, prihvaća ilustraciju kao ravnopravnu komponentu tekstu stvoriti istinski kvalitetno djelo (Hlevnjak, 2000).

Prema Hlevnjak (2000) vrednovanje slikovnice prvenstveno se odnosi na vrednovanje ilustracije, ali na ocjenu slikovnice utječe i poticaj za ilustraciju, to jest napisana riječ. Kos-Paliska (1997), uz ljepotu ilustracije i sadržaj teksta, navodi da su izbor sloga, kvaliteta tiska, solidnost uveza i način prijeloma također kriteriji za ocjenjivanje slikovnice.

2.4. Podjela slikovnica

Teoretičari dječje književnosti i književnosti općenito slikovnicu klasificiraju po različitim kriterijima. stoga ne postoji univerzalna podjela slikovnica. Već je spomenuto da se slikovnice, s obzirom na svoju funkciju, dijele na spoznajno-pojmovne, umjetničke, informativne i problemske (Crnković i Težak, 2002). Balić-Šimrak i Narančić Kovač (2011) razvrstale su slikovnice na pripovjedne i nepripovjedne ovisno o odnosu vizualnog i verbalnog izraza.

S obzirom na osnovnu namjenu, Diklić i sur. (1996) slikovnicu dijele na slikovnice spoznajnog tipa i slikovnice poetskog tipa. Slikovnice spoznajnoga tipa djeci nude spoznaje i

znanje o životu, čime ih zapravo uče osnovama brojenja, igri slovima, životinjama, biljkama te ostalim predmetima i pojavama koje se oko njih nalaze. Slikovnice poetskoga tipa djeci ne nude znanja kao prethodno opisane slikovnice, no djeluju na razvitak mašte, osjećaja, ukusa i etike. Njima pripadaju dječje pjesme, priče i bajke, basne, pripovijetke i realističke crtice, točnije književna djela koja imaju određenu fabulu.

Majhut i Zalar (2012) sagledavaju udio teksta, formu, strukturu izlaganja, sadržaj, sudjelovanje konzumenta i likovnu tehniku te nude detaljnu podjelu slikovnica. Udio teksta u slikovnicama može varirati pa se slikovnica može podijeliti na slikovnice bez riječi, slikovnice s minimalnim tekstom, piktografske slikovnice i slikovnice u stihovima ili prozi. U slikovnicama bez riječi prevladavaju ilustracije bez ikakvog popratnog teksta, dok slikovnice s minimalnim tekstom ipak sadrže određenu količinu teksta uz ilustracije. Piktografske slikovnice zapravo su slikovnice koje posjeduju slikovno pismo, a u slikovnicama u stihovima ili prozi uočljiva je veća količina teksta naspram ostalih. Slikovnice s obzirom na formu mogu biti leporello, pop-up, nepoderive, slikovnice-igračke i multimedijske. Stranice u leporello slikovnicama složene su tako da čine harmoniku, a u pop-up slikovnicama se pronalaze ilustracije koje iskoče kada se stranica u potpunosti otvori. Nepoderive slikovnice i slikovnice-igračke namijenjene su djeci koja su još premala da bi čitala, pa se onda sa njima igraju. Multimedijaska ili elektronska knjiga sve se češće koristi jer djeca uče kroz igru te istražuju svijet pomoću novih tehnologija koje su njima vrlo zanimljive zbog svoje interaktivnosti. Multimedijalnu slikovnicu čine slika, tekst, zvuk, interaktivnost i animacija, a neki od postavljenih ciljeva su sljedeći: buđenje kreativnosti i maštovitosti, razvijanje estetskih i psihomotoričnih sposobnosti, razvijanje muzikalnosti i glazbene kulture, te odrastanje (Štefančić, 2000). Iako su se multimedijske slikovnice tek počele javljati u Hrvatskoj, Andrea Petrlik Huseinović je stvorila prvu slikovnicu za iPhone i iPad, a naziva se *Slonić Oscar* (Martinović i Stričević, 2011). S obzirom na strukturu izlaganja, slikovnice mogu biti narativne i tematske (Majhut i Zalar, 2012). Majhut i Batinić (2017) također su podijelili slikovnice na pripovjedne i tematske. U pripovjednim je slikovnicama iznesena priča od strane autora, dok tematske slikovnice govore o sadržajima bliskim djeci. Bez obzira na raznolikost sadržaja, Majhut i Zalar (2012) slikovnice su podijelili na slikovnice o slovima, svakodnevnome životu, životinjama, fantastici i igrama. Ovisno o sudjelovanju konzumenata, slikovnice mogu biti one u kojima odrasle osobe moraju asistirati, one kojima se djeca samostalno koriste i interaktivne slikovnice. S obzirom na likovnu tehniku, postoje fotografske i lutkarske slikovnice, strip-slikovnice, te slikovnice sa stvarnim dječjim crtežima i crtežima umjetnika. Istaknuta je i

problemska slikovnica koja obrađuje teme o kojima nekada nije bilo dozvoljeno ili prikladno govoriti, a najčešće govori o obitelji, društvu i međuljudskim odnosima iz perspektive djeteta (Majhut, Zalar, 2012).

Matulka (2008 prema Batarelo Kokić, 2015) razradila je podjelu slikovnica na drugačiji način. Naime, ona razlikuje slikovnice za početne čitače, slikovnice vezane uz određeni koncept, slikovnice u digitalnom formatu, slikovnice igračke i slikovnice u stihovima. Slikovnice za početne čitače odnose se na one slikovnice koje djeca mogu čitati samostalno ili uz minimalnu pomoć odraslih osoba. Slikovnice vezane uz određeni koncept imaju ulogu upoznavanja s brojevima, bojama, slovima i ostalim, a neke slikovnice znaju čak kombinirati spomenute koncepte. Digitalne slikovnice su složene i imaju mnogo sastavnica koje utječu na kreaciju i publikaciju. Slikovnice igračke su jedna od zastupljenijih kategorija slikovnica koje zahtijevaju stalnu interakciju, a označavaju uvod u čitanje i dječju književnost. Slikovnice igračke imaju svoje podvrste koje se može razvrstati u četiri kategorije: board books (kartonske slikovnice sa zaobljenim vrhovima), pop-up books (trodimenzionalne slikovnice s pomičnim ilustracijama), flap books (slikovnice s preklopima koji skrivaju određene dijelove) i cut-out books (slikovnice s izrezanim dijelovima kako bi se određeni dijelovi sakrili, a kasnije otkrili). Slikovnice u stihovima odnose se na slikovnice s poezijom, uspavankama, brojalicama i ostalim ritmičnim tekstovima.

3. Problemska slikovnica

Unazad nekoliko godina u književnome se svijetu pojavljuje novi žanr suvremene slikovnice – problemska slikovnica (Čičko, 2000). Postoji mnogo polemika oko problemske slikovnice i njezine uloge pa neki teoretičari vjeruju da ona iznosi situacije u kojima se možemo pronaći te prihvatiti rješenje koje nam nudi autor ili osmisliti svoje, drugi tvrde da uopće ne nudi rješenje na iznesen problem i da ju je moguće interpretirati na različite načine, dok se treći pak usredotočuju na način predstavljanja problema, a ne na rješenje problema (Zalar i dr. 2009). Doduše, Zalar i sur. (2002) govore sve kvalitetno napisane slikovnice mogu shvatiti problemski jer svaka slikovnica sadrži životna pitanja koja djeca smatraju zanimljivima. Potrebno je istaknuti da veliku ulogu ima sinkroniziranost međudnosa slike i teksta jer upravo on određuje je li djelo problemsko ili nije (Zalar, D. i sur., 2009). Zbog sličnosti između problemskih slikovnica i terapijskih priča, mnogi smatraju da je riječ o istoj vrsti te ih ne razlikuju u potpunosti. Naime, problemske slikovnice su slikovnice koje izravno izlažu teme i poruke o pojedinim životnim situacijama s kojima se djeca suočavaju te ih osvještavaju da i ostali ljudi prolaze kroz slične situacije i imaju slična iskustva. Terapijske priče također prenose poruke o dječjoj svakodnevnici i njihovim problemima, ali njihove poruke su skrivene i indirektno, što pomaže bržem otkrivanju problema kod djece (Skočić Mišić i Klarić, 2014).

Iako problemske slikovnice obrađuju raznovrsne teme iz svakodnevnog i stvarnog života, glavna im je odlika nepostojanje tabu tema i činjenica da je dijete, a rijetko životinja, središnji lik svake slikovnice (Zalar i sur., 2002). Umjesto priča o poslušnoj i dobroj djeci koja žive skladnim i sretnim životom sa svojom obitelji i igračkama, problemske slikovnice nam prikazuju realnu svakodnevicu i problemske situacije s kojima se djeca susreću, a time pomažu prepoznati i olakšati iste. Primjerice, rastava roditelja, upoznavanje „nove“ mame ili „novog“ tate i smrt u obitelji su zasigurno najbolnija i najteža životna iskustva za djecu, no problemske slikovnice ih približavaju djeci kroz umjetnički koncipiran sadržaj s kvalitetnim dječjim ilustracijama primjerenim dobi i njihovom razvoju (Čičko, 2000). Karaman (2011) tvrdi da odgojitelji nerijetko koriste problemske slikovnice kako bi suočili djecu s određenim situacijama, kao što je odvikavanje od pelena i dudu, odlazak na spavanje i u bolnicu, odbijanje hrane, rođenje sestre ili brata. Slikovnice prikazuju situacije u kojima se starija djeca osjećaju zanemareno od strane roditelja jer mlađa djeca zaokupljaju njihovu pažnju, a prikazane su teme poput roditeljske ljubavi i brige u kontekstu svakodnevnog života (Halačev, 2000). Čičko (2000) povezuje učestalost nasilja nad djecom u Europi s velikim brojem slikovnica koje govore o tjelesnom, seksualnom i mentalnom zlostavljanju djece. Mnogo slikovnica govori i o

teškoćama pri odrastanju, toleranciji i posebnostima u razvoju ljudi s posebnim potrebama, odnosno autizmom, sljepoćom i Downovim sindromom (Zalar, 2014). Navedene teme su iznesene na duhovit, zanimljiv i moralno-etički način kroz priče u kojima glavnu ulogu imaju životinje, izmišljeni junaci ili, pak, djeca i odrasli. Bitno je da se problematizirana tematika, koja je korisna za dječake i djevojčice u jednakoj mjeri, objavljuje u tematski istim slikovnicama, no u dvije varijante. U prvoj verziji bi dječak trebao biti glavni lik, a u slijedećoj djevojčica, zbog toga što bi trebalo poticati intenzivno identificiranje s likom, njegovim osjećajima i aktivnostima u kojima sudjeluje (Halačev, 2000). S obzirom na kompleksnost tema i njihovo prilagođavanje za primjerenu dob, osmišljavanje i kreiranje problemskih slikovnica slovi kao vrlo zahtjevan zadatak u kojem bi trebala sudjelovati skupina ljudi, umjetnici, pedagozi i terapeuti (Čičko, 2000).

Problemske slikovnice mnogi povezuju s tematskim pričama zbog iste problematike o kojoj pišu i načina na koji su predstavljene. „Tematska priča je priča vezana uz problemske situacije djeteta u svakodnevnom životu, poput zdravlja, razvoja djeteta, odnosa u obitelji i izvan nje, osjećaja, ponašanja i osobina ličnosti djeteta“ (Budak i Cvijanović, 2015, str. 35). Tematske priče se mogu koristiti u vrtićima i školama, gdje se mogu analizirati i proučavati navedeni problemi. Svaka tematska priča govori o samo jednom problemu koji je djeci poznat, a bitno je da su likovi svojim ponašanjem, karakterom i izgledom pristupačni djeci. Da bi djeca iskoristila puni potencijal tematske priče, ona mora sadržavati zanimljive događaje koji će djecu zaintrigirati, a potom im omogućiti lakše poistovjećivanje s likom koji se susreće s istim problemom kao i dijete koje čita priču. Iako je savladavanje problema uz tematsku priču dugotrajan proces, djeca će se, nakon što su pročitala priču više puta, identificirati s glavnim likom iz priče te shvatiti da se problemi koji muče glavnog lika, a i njih, mogu riješiti (ibid.).

Prema Budak i Cvijanović (2015), tematske priče i problemske slikovnice mogu poslužiti kao alat za usvajanje socijalnih vještina. One djecu poučavaju vještinama koje su im potrebne za stabilne i kvalitetne odnose s ostalima, razvitku prihvatljivih ponašanja prema sebi i okolini te ih uče kako da postanu socijalno pristupačni. Nadalje, tematske priče i problemske slikovnice smatraju se alatom za usvajanje emocionalnih vještina. S obzirom da one prikazuju razne situacije u kojima emocije igraju veliku ulogu, djeca uz njih lakše osvještavaju svoje emocije. Ovisno o tome radi li se o pozitivnoj ili negativnoj emociji, djecu se poučava kako se s nositi s emocijama te kako ih artikulirati.

4. Socioemocionalne kompetencije

Osim tjelesnog, kognitivnog i motoričkog razvoja, djeca prolaze i kroz socioemocionalni razvoj tijekom kojeg postepeno razvijaju odnos prema sebi i drugima. Na socioemocionalni razvoj značajno utječe okolina djeteta, posebice obitelj, na način da pomaže djetetu pri zadovoljavanju razvojnih potreba u određenom razdoblju života (Starc i dr. 2004). Socijalni razvoj djeteta uključuje osjećaje, stavove i ponašanja koji se očituju u interakciji s vršnjacima i odraslim osobama. Tijekom procesa socijalizacije djeca promatraju i razvijaju socijalne vještine koje su uvidjeli kod osoba u svojoj okolini, pa tako mogu usvojiti neke od prosocijalnih vještina, kao što su empatija, odgovornost, kooperativnost, ljubaznost, no i vještine koje nisu nužno pozitivne, poput egoističnosti, svadljivosti i škrtosti (Brajša-Žganec, 2003). Provođenjem vremena u školi i razrednom okruženju, djeca usvajaju socijalne oblike ponašanja koji olakšavaju prilagodbu skupini te razumijevanje i shvaćanje ponašanja ostale djece. Pozitivna atmosfera u razredu i osjećaj ugone u obitelji dodatno doprinosi i pospešuje emocionalni razvoj djeteta. Zdrav i poželjan emocionalan razvoj djeteta ostvariv je jedino ako dijete zna prepoznati emocije, razumjeti ih i razgovarati o njima. Bitno je usmjeravanje emocionalnog razvoja djeteta prema ispravnim ponašanjima, koja podrazumijevaju poznavanje sebe i svojih emocija, ali i emocija drugih. Međuovisnost oba dječja razvoja vidljiva je u činjenici da će jedino uspješan socijalni razvoj potaknuti uspješan emocionalan razvoj (Relja, 2012). Starc i sur. (2004) tvrde da je tijekom socioemocionalnog razvoja potrebno promatrati slijedeće razvojne procese i osobine: razvoj društvenosti, samoregulacije i privrženosti, temperament, emocionalni razvoj vezan uz izražavanje vlastitih i razumijevanje tuđih emocija, te sociospoznajni razvoj kojeg vežemo uz razumijevanje pojma o sebi i odnosa s drugima. Kvalitetnim socioemocionalnim razvojem, uz pomoć učitelja, odgojitelja i roditelja, djeca će steći socioemocionalne kompetencije koje su neophodne za daljnji rast i razvoj.

Kako bi u cijelosti razumjeli značenje socioemocionalnih kompetencija, potrebno je objasniti pojam kompetencije i osnovna obilježja socijalnih i emocionalnih kompetencija. Dakle, kompetencije obuhvaćaju „iskazanu sposobnost primjene znanja, vještina, stavova za postizanje željenih rezultata, ishoda u osobnom i profesionalnom razvoju“ (Jurčević Lozančić, 2016, str. 15). Goleman (1995 prema Markuš, 2010) tvrdi da socijalna kompetentnost pripada dijelu emocionalne inteligencije, a odnosi se na upravljanje vlastitim osjećajima, kvalitetno slaganje s ostalima, sposobnost uvjeravanja i sposobnost uljudnog rješavanja razmirica i sukoba. Socijalna kompetentnost je često izjednačavana sa socijalnim vještinama zbog pojedinih zajedničkih karakteristika, no ipak postoje određene razlike. Socijalne vještine se

odnose na specifična ponašanja kojima se služi pojedinac, dok socijalne kompetencije određuju način na koje će pojedinci koristiti socijalne vještine u svojoj okolini (Markuš, 2010). Jurčević Lozančić (2016) zaključuje da se socijalna kompetencija postiže kada pojedinac socijalne vještine primjenjuje na adekvatan način i kada realizira osobne ciljeve koje si je prethodno postavio. Osim poznavanja socijalnih vještina i ponašanja u skladu s njima, sposobnosti regulacije emocija te razumijevanje i poznavanje okoline uvjetuju socijalnu kompetenciju djeteta. Emocionalna kompetencija obuhvaća ponašanja kojima se otkrivaju emocionalni doživljaji i sposobnost kojom se prikivaju emocije (Brajša-Žganec, 2003). Emocionalno kompetentnim osobama se smatraju oni koji su naučili prepoznavati i shvaćati vlastite i tuđe emocije, njima upravljati te upotrebljavati ih radi kvalitetnog komuniciranja, donošenja dobrih odluka i održavanja dobrih odnosa (Slunjski, 2013).

Jedan od najpoznatijih školskih projekata namijenjenih razvoju socioemocionalnih kompetencija naziva se SEL, skraćeno od Social and Emotional Learning. Navedeni program je osmislio i stvorio Daniel Goleman, inače poznat po uvođenju pojma emocionalne inteligencije, a program se ubrzano proširio i počeo razvijati diljem svijeta. Cilj tog programa, odnosno projekta, je poučiti djecu da integriraju spoznajne sposobnosti, ponašanje i emocije, te omogućiti razvoj i primjenu socioemocionalnih vještina kako bi stekli socioemocionalnu kompetentnost. SEL program se odvija u sklopu obrazovanja u kojem se formira okolina koja potiče učenje, pruža osjećaj prihvaćenosti i cijeni mišljenje djece. Takva okolina stimulira intrinzičnu motivaciju za stjecanje raznovrsnih znanja, socioemocionalnih vještina i stavova koji pogoduju prosocijalnom ponašanju i uspjehu. U okviru tog programa se razvija pet osnovnih kompetencija koje će biti opisane u nastavku (Markuš, 2010).

Pojam o sebi odnosi se na sposobnost identificiranja i razumijevanja vlastitih emocija, identificiranje vlastitih i tuđih slabijih i jačih strana, samoeфикаsnost i samopouzdanje (Markuš, 2010). Djeca su od ranih dana u stalnoj interakciji s okolinom tijekom koje pokazuju emocije, ali i uče kako prepoznati i kontrolirati iste (Brajša-Žganec, 2003). Emocije koje će djeca moći prepoznati dijele se na primarne koje uključuju radost, tugu, strah, bijes, iznenađenje i gađenje, te sekundarne, odnosno neugodu, ljubomoru, krivnju i ponos. One su kod djece okarakterizirane kao kratkotrajne, snažne, nestalne, česte, različite i neskrivene (Slunjski, 2013). Uz prepoznavanje emocija, djeca se uče prepoznavanju i identificiranju vlastitih i tuđih jačih i slabijih komponenti i razvoju svijesti o svojim sposobnostima, odnosno samoeфикаsnosti. Djeca razvijaju i samopouzdanje, koje se zapravo odnosi na unutarnju sigurnost te posjedovanje pozitivnog mišljenja i svijesti o sebi. S obzirom da je samopouzdanje vrlo važno u djetetovom

psihičkom razvoju, ono se izgrađuje slojevitim interakcijama s djecom i odraslima u svakodnevnim životnim situacijama (Halačev, 2000).

Samokontrola označava sposobnost kontroliranja vlastitih impulsa i osjećaja, sposobnost vještog nošenja sa stresnim situacijama, te motivacija i upornost (Markuš, 2010). Uspostavljanjem samokontrole djeca postaju sposobna za prilagođavanje okolini te kontroliranje ponašanja i emocija sukladno situacijama (Starc i dr., 2004). Tako djeca nakon određenog vremena nauče diferencirati osjećaje da bi bili u skladu s očekivanjima okoline, ali i potiskivati nepoželjne i neprikladne emocionalne iskaze (Brajša-Žganec, 2003). Diferencijacija emocija odvija se usvajanjem obrazaca ponašanja, pa dijete postepeno usvaja strategije kojima se izražavaju emocije na prikladan način (Slunjski, 2013).

Svijest o drugima podrazumijeva empatiju te uvažavanje drugih i njihovih emocija (Markuš, 2010). Starc i sur. (2004) naglašavaju kako se tijekom razvoja empatije najjače očituje međusobni odnos izražavanja emocija i njihovo razumijevanje. Empatija predstavlja emocionalni odgovor na način da se djeca uživljavaju u emocije koje su primijetili kod druge djece. Jurčević Lozančić (2016) ističe značaj empatije govoreći da ona olakšava interakciju s drugim i zahtjeva aktivno slušanje, zbog čega se smatra temeljem uspostave emocionalnih odnosa s drugima. Djeca između druge i treće godine razvijaju empatiju za druge i njihove osjećaje, pa tako shvaćaju da se tuđi osjećaji mogu razlikovati od njihovih te da ih je potrebno uvažavati i prikladno odgovoriti na njih.

Socijalne vještine obuhvaćaju sposobnosti uspješne komunikacije, suradnje i spremnosti za pružanje i traženje pomoći (Markuš, 2010). Prema Brajša-Žganec (2003) socijalnim vještinama pripadaju i aktivno slušanje, poštivanje drugih, razgovor o emocijama, iskrenost, uključivanje u igru, empatija i slično. Ovoj skupini je potrebno nadodati i asertivnost, sposobnost djeteta da verbalno izražava svoje osjećaje, potrebe i želje. Dijete s razvijenom asertivnošću odraslim osobama i ostaloj djeci iskazuje svoja mišljenja, stavove i zahtjeve, a pritom poštuje njihove (Mayr i Ulich, 2009; prema Tatalović Vorkapić i Puž, 2018).

Odgovorno donošenje odluka se odnosi na sposobnost analize i divergentnog mišljenja uslijed donošenja osobnih i ostalih odluka, moralnost pri odlučivanju i etičnost (Markuš, 2010).

Razvoj kompetencija prema SEL programu odvija se od predškolske dobi pa sve do adolescencije, odnosno srednje škole. Opisane socioemocionalne kompetencije se na sistematičan način poučavaju, primjenjuju i uvježbavaju u mnogim situacijama s djecom. Učenici na taj način internaliziraju kompetencije koje postaju dijelom njihovog uobičajenog

ponašanja. Mnogobrojna istraživanja su pokazala da upravo socioemocionalno kompetentna djeca i odrasli ljudi vrlo često imaju visoka postignuća, aktivno doprinose razvoju zajednice i okolini, te predstavljaju uzor drugima. Takvi pojedinci znaju prepoznati svoje kvalitete, ostvarivati realne ciljeve koje su postavili, uspješno rješavati određene probleme, poštovati druge i ostvarivati kvalitetne odnose s njima (Markuš, 2010).

5. Analiza problemskih slikovnica o socioemocionalnim kompetencijama

Nastavak rada posvećen je analizi problemskih slikovnica namijenjenih djeci. Uz mnoge kvalitetne problemske slikovnice, ovih pet izabranih slikovnica je posebno izdvojeno i detaljno opisano zbog njihove uloge u razvoju socioemocionalnih kompetencija kod djece predškolske i školske dobi. *Ana i gospodin Strahojed*, *Mirko Bjesomirko*, *Gospođica Hoću* te *Gospodin Iz i gospođica Po* pripadaju serijalu slikovnica o socioemocionalnim kompetencijama hrvatske nakladničke kuće Evenio, dok je *Najotmjereniji div u gradu* slikovnica sa stranog tržišta, no također govori o socioemocionalnim kompetencijama.

5.1. Ana i gospodin Strahojed

Problemsku slikovnicu *Ana i gospodin Strahojed* napisala je Tihana Lipovec Fraculj, a ilustrirala Jelena Brezovec. Na početku slikovnice stoji posveta jednoj djevojčici Ani, kćeri autorice, koja joj je bila inspiracija za pisanje i izradu ove slikovnice. Slikovnica je tvrdih korica, a sastoji se od trideset i dvije stranice koje su prožete izvrsnim ilustracijama i tekstem. Na naslovnoj stranici su navedene autorica i ilustratorica, naslov, ali i pojam „samopouzdanje“ koji implicira na čemu će biti naglasak u slikovnici.

Slikovnica započinje s obraćanjem čitatelju, odnosno uspoređivanjem Ane, radoznale djevojčice, s djetetom koje upravo čita priču – „Ana je bila radoznalo dijete, baš kao i ti.“. Glavni lik u slikovnici je upravo djevojčica Ana čija je najveća tajna bila da se bojala svega na što naiđe pa su njezini strahovi s vremenom postali brojni. Primjerice, bojala se psa Kika jer je imao naizgled oštre zube, a bojala se i jedne strane ulične svjetiljke i testova iz matematike. Navedeni strahovi su popraćeni ilustracijama koje prikazuju kako se Ana preznojava prolazeći pored Kika, kako plače u blizini ulične svjetiljke i kako se skriva ispod školske klupe na kojoj se nalazi test iz matematike. S obzirom na opterećenost strahovima, Ana jedne večeri nije mogla

usnuti u san zbog audicije za zbor koja se održavala idući dan u školi. Unatoč ljubavi koju je osjećala prema pjevanju i želji za odlaskom na školski zbor, bojala se trenutka kada će morati zapjevati pred razredom i učiteljicom. Dok je razmišljala o audiciji, iz njezinog lijevog uha je ispao maleni čovječuljak kojeg se Ana uopće nije prepala, dapače smatrala ga je vrlo smiješnim. Ilustracija gospodina Strahojeda prikazuje kao debeljuškastog čovječuljka s crvenom kosom i brkovima, a koji je odjeven u šaren kostim, kaput i kapu koja nalikuje mađioničarskoj. Lik Strahojeda fantastični je lik koji će se svojim izgledom i ponašanjem zasigurno dopasti čitateljima te je time ostvarena zabavna funkcija slikovnice. Gospodin Strahojed je Ani objasnio da pomaže djeci sa strahovima na način da uđe u njihove glave i pojede im strahove, no njoj nije uspio ući u glavu zbog velikog broja strahova koji su je zamarali. Ana i gospodin Strahojed zatim su otišli u Muzej strahova u kojem se susreću s mnoštvom strahova koji su prikazani na vrlo maštovit i zabavan način. Naime, svi strahovi su personificirani, odnosno pridane su im neke ljudske karakteristike, poput pokreta i izraza lica, pa čak i mogućnosti govora. Tako je strah od domaće zadaće prikazan pisankom koja je neprestano ponavljala „Do-sa-dna za-da-ća!“, a strah od bijelih miševa je predstavljen simpatičnim bijelim mišem koji sjedi i čita knjigu. Zbog humorističnog prikaza strahova Ana je shvatila koliko su oni zapravo smiješni i da nema razloga da ih se boji, što će vrlo vjerojatno dovesti do istog zaključka i samog čitatelja. Gospodin Strahojed s Anom je došao do velikog čudovišta kojeg se Ana instinktivno prepala zbog zastrašujućeg izgleda i neprestanog urlikanja. Ipak, Ana se uspjela smiriti jer je vidjela da se čudovište postupno smanjivalo, dok je Strahojed pio čaj, čitao knjigu i slično. Ovaj primjer suočavanja sa strahom je vrlo zanimljiv jer Strahojed povezuje nestanak straha s ignoriranjem straha. Odličnim vizualnim prikazom postupnog smanjivanja čudovišta, odnosno straha od čudovišta, djeca će polako primijeniti tu metodu i u vlastitom životu kada ih nadvlada određeni strah. Strahojed je zatim Anu suočio s imaginarnom situacijom u kojoj se ona nalazila na pozornici punoj publike, a osjećala se izrazito preplašeno. Međutim, uspjela je odagnati osjećaj preplašenosti prisjećanjem na priredbu iz vrtića i uspješnog sata iz klavira zbog kojih je dobila pohvale od roditelja i odgojiteljice. Tada se osjećala dovoljno spremno da zapjeva, a dodatno su je potaknule riječi Strahojeda „U strahu su vel'ke oči; samo diši, pa će proći.“. Ana se iznenada pojavila u svojoj sobi te se odmah sjetila da mora prisustvovati audiciji, što joj je uzrokovalo mučninu i nemir koji su joj bili vrlo poznati. Ipak je otišla u školu gdje ju je preplavio osjećaj nesigurnosti, a najednom je osjetila nešto kod svog lijevog uha. Autorice su ovako završile priču o Ani i Strahojedu, ali nas informiraju da od toga dana Ana odlazi veselo u školu te da uživa u sudjelovanju u školskome zboru. Čitateljima je prepušteno donošenje

zaključaka o događajima na audiciji i tome što je Ana učinila nakon završetka priče, što potiče razmišljanje i kritičko mišljenje, čime je ostvarena informacijsko-odgojna funkcija slikovnice.

Ova slikovnica potiče razvoj jedne od socioemocionalnih kompetencija – pojam o sebi, odnosno samopouzdanje. Ilustracije kroz cijelu slikovnicu prate tekst i emocije koje Ana proživljava u svakoj situaciji pa se djeca lako mogu poistovjetiti s njezinim likom i osjećajima. Ana je do kraja slikovnice uspjela izgraditi svoje samopouzdanje i naučiti kako se nositi sa strahovima uz pomoć Strahojedovih savjeta. Čitajući njegove savjete i promatrajući Anine pomake u ponašanju, djeca mogu uočiti korisnost tih savjeta u rješavanju strahova i razvoju samopouzdanja. Također, autorice na kraju slikovnice navode savjet, prethodno spomenut od strane Strahojeda, koji djeci nudi mogućnost izbora u različitim situacijama.

5.2. *Mirko Bjesomirko*

Autorica Tamara Vučković i ilustratorica Jelena Brezovec izradile su problemsku slikovnicu pod nazivom *Mirko Bjesomirko*. Kao prethodno analizirana slikovnica, *Mirko Bjesomirko* isto sadržava trideset i dvije stranice unutar kojih je predstavljena tematika samokontrole, to jest regulacija vlastitih emocija u određenim situacijama. Posveta je vezana uz naslov slikovnice, a upućena je svima nama koji imamo trenutke ljutnje ili bijesa, no težimo tome da kontroliramo svoje ponašanje i emocije te da pronađemo mir. Uz naslov i imena autorica, naslovna stranica prikazuje pojam „samokontrola“ o kojem će biti riječ u djelu.

U slikovnici *Mirko Bjesomirko* riječ je o Mirku, kao što naslov sugerira, učeniku prvoga razreda koji je često reagirao impulzivno te pritom povrjeđivao ostale osobe. Priča o Mirku započinje s opisom situacije u kojoj je Mirko zbog osjećaja neprihvaćenosti u društvu burno reagirao bacivši loptu koja je pogodila djevojčicu Brigitu. Djevojčica se rasplakala zbog svojih razbijenih naočala, a prijatelji su Mirku dali do znanja da su ljuti zbog takvog učestalog ponašanja i odnosa prema njima. Tekst slikovnice objašnjava razlog Mirkove ljutnje te osjećaje koji su izazvali njegovu reakciju, a ilustracija prikazuje koliko mu je bilo žao radi toga što je rastužio Brigitu. Slikovnica nas još detaljnije upoznaje s Mirkom govoreći kako mu je agresivno ponašanje preraslo u rutinu i da je većinom bijesan, a da ni sam ne zna razlog tome. Autorice su Mirkove razloge za ljutnju objasnile na sljedeći način: „Jednostavno bi ga obuzeo taj jak, neugodan osjećaj, u glavi bi mu zujalo i brujalo i nešto bi ga tjerovalo da se svađa i ljuti na sve oko sebe.“. Iz tog razloga su ga prijatelji iz razreda jednoga dana nazvali Mirkom

Bjesomirkom, a ilustracija vizualizira stanje Mirka koje je objašnjeno u tekstu. Obrazi su mu bili žarko crveni, a osjećaj bjesnoće najbolje je vidljiv u tome što mu je para izlazila iz ušiju te je šake čvrsto držao. Unatoč snažnim emocijama koje su ga obuzele, Mirko se uspio suzdržati jer nije htio razočarati i žalostiti učiteljicu svojim ponašanjem. Ovdje se može zamijetiti da je Mirko svjestan svojih emocija i da ih zna prepoznati, no u većini slučajeva nije sposoban obuzdati ih. U nastavku slikovnice je čak išarao učiteljičine zadatke na ploči jer je pomislio da mu se dva dječaka iz razreda ismijavaju zbog toga što nije znao riješiti matematički zadatak. Uz smijanje dvojice prijatelja, vjerojatan razlog Mirkove ljutnje bio je osjećaj neznanja pri rješavanju matematičkog zadatka. Učiteljica je odlučila odvesti ga u školsku knjižnicu kako bi mu objasnila da je u redu osjećati ljutnju i bijes, no napomenula mu je da je izrazito važno ne dopustiti osjećaju da preuzme kontrolu nad njime. Mirko se uspio smiriti i opustiti te je otvorio bilježnicu sa zadacima, kad su najednom iz nje i ostalih knjiga na policama počele ispadati brojke, mala i velika slova i rečenični znakovi. U tom se trenutku pojavilo čudno stvorenje imena Bjesomir koji se ponudio pomoći mu pri spremanju slova i brojki u knjige, ali i pri pronalaženju mira. Ilustracije prikazuju Bjesomira kao maleno stvorenje plave boje odjevenog u plašt koji nalikuje plaštevima koje nose super junaci. On se također može smatrati super junakom jer je poučio Mirka kontroli ponašanja i pronalasku vlastitog mira. Bjesomir je naglasio da Mirko nije jedini koji bijesno reagira te mu je na taj način rekao da je u redu biti bijesan, no da je potrebno pronaći mir umjesto projiciranja bijesne reakcije. Nakon što su pospremili slova i brojke u knjige, Bjesomir je porazgovarao s Mirkom o burnom ponašanju te mu predložio dvije tehnike za smirivanje emocija i impulzivnosti. Jedna tehnika je uključivala brojke, a odnosila se na brojanje do tri u stresnim situacijama, a druga tehnika je uključivala dva slova, odnosno riječ „ok“. Izložene tehnike su odlične za primjenu u stvarnome životu, pa ih djeca čitatelji mogu iskoristiti kada je u njima prisutan osjećaj bijesa iz nekog razloga. Mirko je kasnije vidio da još tri slova lebde u zraku te ih je posložio na stol i shvatio da one tvore riječ „mir“. Nedugo zatim se učiteljica vratila kako bi provjerila Mirka, te mu je zadovoljno rekla kako je sretna i zadovoljna da je uspio pronaći mir u sebi. Mirko je odlučio pridržavati se savjeta i dogovora o kojima je razgovarao s Bjesomirom, pa je tako naučio kontrolirati svoje impulzivne emocije i reakcije, iako mu u počecima nije bilo lako. Njegove emocije kroz cijelu slikovnicu prate ilustracije pa tako ilustracije Mirka pred kraj slikovnice prikazuju dječaka s opuštenim šakama, urednom kosom i obraza koji više nisu crvenkasti od bijesa. Veliku ulogu u njegovom životu zauzela je riječ „mir“ te ju je pronalazio u raznovrsnim riječima, uključujući i u svome imenu. S obzirom na veliku promjenu u Mirkovom ponašanju, prijatelji iz razreda su

ga prestali nazivati Mirko Bjesomirko te su ga počeli uključivati u zajedničke školske aktivnosti.

Mirko Bjesomirko je slikovnica koja potiče razvoj samoregulacije emocija i samokontrole vezane uz ponašanja. U središtu slikovnice je dječak Mirko koji ne zna regulirati svojim emocijama pa dopušta da one utječu na njegovo ponašanje koje je u većini situacija neprimjereno i neprihvatljivo. Slikovnica prikazuje razloge Mirkovog bijesnog ponašanja, a neki od njih su neprihvaćenost od vršnjaka, nedostatak samopouzdanja pri rješavanju zadataka i osjećaj neshvaćenosti, koji su vrlo česti kod djece. Iz toga se može zaključiti da postoje raznovrsni osjećaji koji potiču osjećaj bijesa, no bitno je kako ćemo se nositi s time, a dva prijedloga za bolje ovladavanje sobom ponudio nam je Bjesomir. Gledajući koliko je Mirko napredovao i postao prihvaćen u razredu na kraju slikovnice, djeca također mogu primijeniti tehnike smirivanja i samokontrole u situacijama koje im uzrokuju stres i burne reakcije.

5.3. Najotmjeniji div u gradu

Jedina analizirana slikovnica sa stranog tržišta naziva se *Najotmjeniji div u gradu*, čiji je tekst napisala Julia Donaldson, dok je slike ilustrirao Axel Scheffler. U slikovnici se nalaze maštovite i šarene ilustracije koje doprinose zanimljivosti slikovnice, a tekst slikovnice u potpunosti prati tijek ilustracija. Za razliku od prethodno analizirane slikovnice, ova problemska slikovnica sadrži manje teksta na stranicama, što ukazuje na to da je namijenjena djeci mlađe dobi. Dok prethodne slikovnice većinom sadrže ilustracije koje se protežu na dvije stranice, *Najotmjeniji div u gradu* na nekim stranicama nudi čak tri ilustracije koje pomažu djeci shvatiti tijek događaja u pojedinim situacijama.

Autorica nas uvodi u priču o glavnome liku Juri kojeg opisuje kao najneurednijeg diva u cijelome gradu. Svakodnevno je nosio isti par sandala i halju koja je puna zakrpa, do trenutka u kojem je osvijestio da se osjeća tužno zbog vlastite neurednosti. Ilustracije kroz cijelu slikovnicu prate tekst, pa je tako na ilustraciji Jure prikazana emocija tuge zbog neurednosti. Nasreću, Jura je jednoga dana ugledao novu trgovinu u kojoj je kupio mnogo odjeće zbog koje se osjećao puno otmjenije. Zanimljivo je što se ispod svakog komada odjeće nalaze njihovi nazivi, a ispred svakog naziva stoji epitet „otmjeni“. Odvojene ilustracije odjeće mogu poslužiti za učenje o izgledu određenog odjevnog komada, ako dijete nije u potpunosti upoznato s njima. Nakon što je ostavio svoje stare stvari u trgovini, Jura se zaputio prema kući. Na putu do kuće

nailazio je na mnoge životinje od kojih je svaka imala po jedan problem. Kako bi im pomogao s rješavanjem određenog problema, Jura im je poklanjao komade svoje odjeće koji bi životinjama poslužili kao sredstvo za rješenje problema. Razlog pružanja pomoći nije bio rješavanje problema koje su životinje imale, nego tuga koju je Jura uočio kod njih. Djeca će zasigurno uočiti Jurin odnos prema životinja, njegovu nesebičnost i empatiju, ali i osjećaj sreće koji je on pobudio u životinjama pa će moći zaključiti koliko je zapravo bitno razumijevanje tuđih emocija i prikladna emocionalna reakcija. Životinje su bile presretne zbog pomoći te su se Juri uvijek lijepo zahvalile iskazujući poštovanje i zahvalnost zbog napravljenog. Jura je svaki put nakon poklonjene odjeće bio izrazito sretan jer je pomogao drugima i veselo je skakutao i pjevao istu pjesmu koju je kontinuirano nadopunjavao s novim doživljajima i osjećajima. U pjesmi iskazuje osjećaj sreće jer je pomogao životinjama kojima je određen komad odjeće bio nužan. Tako je pomogao žirafi kojoj je vrat bio promrznut te joj je poklonio svoj šal kako bi žirafa mogla omotati svoj vrat s njime. Kozi je sa svojom majicom popravio jedro, bijelim mišićima je osigurao dom poklonivši im svoju cipelu, lisici je dao čarapu kako bi joj služila kao vreća za spavanje, a psiću je Jurin remen pravio stazicu za prelazak preko blata. S obzirom da je podijelio većinu svoje odjeće, Jura se osjećao zaista jadno jer su mu hlače počele padati niz noge, a postalo mu je i vrlo hladno. Trgovina u kojoj je kupio svu otmjenu odjeću bila je zatvorena što je Juru toliko rastužilo da je sjeo i zaplakao. Ilustracija Jure prikazuje ga kako plače, a tekst uspoređuje njegove osjećaje jada i tuge s osjećajima životinja koje je sreo putem. Ipak, Jura je u vreći ispred trgovine uspio pronaći svoju staru odjeću koju je navukao na sebe i ponovno krenuo prema kući, skačući i pjevajući. Važno je naglasiti da je Jura bio vrlo zadovoljan i sretan što je svojom nesebičnošću uspio pomoći svim životinjama koje su se našle u nevoljama. Prizor koji ga je zatekao ispred kuće zaista ga je iznenadio. Naime, sve životinje, kojima je udijelio svoju odjeću, dočekale su ga s jednim velikim poklonom u kojem se nalazila zlatna kruna i predivna čestitka posvećena upravo njemu. Na ilustraciji čestitke nacrtane su sve životinje s kojima se Jura susreo, a napisana je i pjesma koju je on cijelo vrijeme pjevušio po putu. Uz životinje nacrtan je i div, a pjesma se pri kraju obraća i njemu, oslovljavajući ga kao „najljubaznijeg diva u gradu“.

Najotmjereniji div u gradu slikovnica je koja govori o nesebičnosti i darežljivosti, a uvelike utječe na razvoj svijesti o drugima i empatije. Unatoč sreći koju je div osjećaj zbog svoje otmjene odjeće, rado ju je dijelio sa životinjama kojima je bilo potrebno, što je u njemu rezultiralo osjećajem sreće i zadovoljstva. Ovim primjerom i cjelokupnom pričom o divu Juri djeca mogu lako razumjeti koliko je bitno misliti na tuđe osjećaje i biti empatičan. Isto tako,

djeca će kroz slikovnicu uvidjeti važnost empatije zbog njezinog pozitivnog utjecaja na odnose s drugima i lakoću komunikacije. Treba naglasiti da su životinje primijetile Jurina dobra djela napravivši mu čestitku i krunu pa će tako djeca razumjeti da se dobrota, briga o drugima, dijeljenje s drugima i empatija uvijek zapaze i rezultiraju zahvalnošću i srećom. Ova slikovnica također potiče jezični razvoj zbog Jurine pjesmice s rimom, koja se proteže kroz cijelu slikovnicu, a time je ostvarena i govorno-jezična funkcija slikovnice.

5.4. *Gospođica Hoću*

Gospođica Hoću je problemska slikovnica koju je napisala Tihana Lipovec Fraculj, a ilustrirala Jelena Brezovec. Ova slikovnica govori o asertivnosti i asertivnoj komunikaciji, što je istaknuto na početnoj stranici slikovnice zajedno s autoricama i naslovom. Slikovnica objedinjuje predivne ilustracije i tekst koji preteže nad ilustracijama, no bitan je za razumijevanje priče i osjećaja. *Gospođica Hoću* posvećena je djeci i odraslima, odnosno malim i velikima, koji su potaknuti da svijetu otkriju svoje boje, točnije osjećaje, mišljenja, želje i potrebe.

Slikovnica započinje opisom Mile, djevojčice koja se dugo osjećala neprimjetnom i nevidljivom. Autorice su njezin osjećaj nevidljivosti naglasile na način da je u početku slikovnice bila ilustrirana bezbojno, odnosno crno-bijelo, s tužnim ekspresijama lica. Razlog njezinog osjećaja neprimjetnosti je njezina odluka da se u pojedinim situacijama nije izborila za sebe, svoje osjećaje i potrebe. Navedeno je vidljivo u primjerima kada joj mlađi brat Maks uzima igračke iako ga ona moli joj ih vrati te kada joj starija sestra Bela prodornim glasom pjeva i pušta glasnu glazbu u sobi dok ona ispunjava školske obveze. Također su opisane situacije u kojima joj baka i majka nude određene stvari, a Mila ih prihvaća iako joj nisu po volji. Zbog takvog ponašanja i odnosima prema ostalima, jedan dečko iz razreda ju je čak prozvao „gospođicom Hoću“, što je izrazito rastužilo djevojčicu Milu. Milino ponašanje se može okarakterizirati kao pasivno zbog toga što je radije prešućivala svoje emocije i nije reagirala na tuđa ponašanja koja su vrlo često njoj bila neprihvatljiva, umjesto da se zauzela za sebe. Autorice su objasnile kako se ona osjećala u takvim situacijama na slijedeći način: „Mila se zapravo često osjećala tužno, osobito kada bi radila nešto što zapravo nije željela. Tada bi osjetila neku čudnu zbrku u glavi, nije mogla ni jesti, ni igrati se, ni skakati, ni smijati se.“. Ovaj dio teksta nam približe opisuje koliko je njezino pasivno ponašanje negativno utjecalo na nju i njezino funkcioniranje u životu. Vrlo često se osjećala neshvaćenom, čak i od strane prijatelja

i obitelji te je nerijetko pribjegavala mjestima na kojima može biti sama. Mila je jednoga dana otišla u svoju sobu kako bi nacrtala sebe u drugome gradu i u drugoj školi, iz čega čitatelji mogu zamijetiti koliko je ona zapravo bila nezadovoljna sa svojim sadašnjim životom. Čim je dovršila crtež, Milin nacrtani lik je odjednom oživio i počeo razgovarati s njom. Nacrtana Mila je bila veoma ljuta te je suočila Milu sa stvarnošću rekavši kako nije u redu ugađati svima i trpjeti raznovrsna ponašanja drugih. Poručila joj je da bi prijateljima i obitelji trebala na pristojan način govoriti što misli i što želi te kako se osjeća. Mila je iznenada preplavio iznenadni bijes zbog svega što joj je rekao nacrtani lik te je povikala „Ne želim više biti gospođica Hoću!“. Milina ilustracija bila je identična onoj Mirkovoj kada je osjećao bijes – rumeni obrazi, stisnute šake i kosa koja je letjela na sve strane. Nadalje, ovo je prva Milina ilustracija u slikovnici na kojoj je prikazana u boji. To se može povezati s prethodnim događajem u kojem je ona osvijestila da više ne želi uglađivati drugima i zbog toga se osjećati loše. Kako bi shvatila što se upravo dogodilo, Mila je odlučila otići u park te razbistriti misli i provozati se na svome romobilu. Tijekom vožnje, do Mile je dotrčala prijateljica Ema i zamolila ju za jedan krug romobilom. Tekst ističe kako bi joj Mila uvijek prepustila romobil te se dosađivala dok se Ema vozila, no ovoga puta je, pod utjecajem onoga što joj je nacrtani lik rekao, napravila suprotno. Naime, Mila je Emi rekla da se želi voziti na svome romobilu te je time po prvi puta izrazila svoje želje i ponijela se u skladu s njima. Isto tako, pristojno je odbila kada joj je baka ponudila tjesteninu s umakom te objasnila bratu Maksu da se ne bi trebao igrati s njezinom školskom pernicom. Ilustracije pred kraj slikovnice oslikavaju Milu kao veselu i sretnu djevojčicu, čime nam autorice poručuju koliko se Mila bolje osjećala otkada je počela otvoreno pričati o svojim osjećajima i ponašati se sukladno njima.

Gospođica Hoću svojim sadržajem potiče razvoj asertivnog ponašanja i asertivne komunikacije, a ujedno i navodi negativne utjecaje pasivnog ponašanja. Mila je na početku priče bila neispunjena i neshvaćena djevojčica, no čim je odlučila izražavati svoje emocije, želje i potrebe, svijet joj se preokrenuo. Iako joj je trebao određen vremenski period da nauči pristojno razgovarati o svemu navedenom, osjećala se puno bolje i ispunjenije. Mila je naučila iskreno razgovarati o onome što joj se ne sviđa i onome što joj smeta, pa će djeca čitatelji moći prepoznati i preuzeti njezine strategije uspješne komunikacije i iskazivanja vlastitih stavova. U slučaju da poneka djeca nisu kroz priču zamijetila kako potaknuti asertivnost u sebi, autorice na kraju priče sažimaju savjete koji su Mili pomogli da postane radosnija te uspostavi iskrene i kvalitetne odnose. Generalno, ova slikovnica je svojim umjetnički oblikovanim tekstom i bogatim ilustracijama definitivno namijenjena dječjem razvoju asertivnosti i vježbanju

otvorene i zdrave komunikacije s drugima, što je jedan od važnijih preuvjeta za razvitak djeteta u društveno biće.

5.5. *Gospodin Iz i gospođica Po*

Problemsku slikovnicu *Gospodin Iz i gospođica Po* izradile su autorica Tamara Vučković i ilustratorica Jelena Brezovec. Slikovnica nudi odlične ilustracije koje na humorističan način prikazuju odnose između gospodina Iza i gospođice Po, a ilustracije su dodatno objašnjene pratećim tekstom. Na početku slikovnice stoji posveta svoj djeci napominjući im da pri svakoj odluci i u svakoj situaciji imaju mogućnost izbora. *Gospodin Iz i gospođica Po* će nam upravo pružiti priču o odgovornosti i odgovornom donošenju odluka, što je ujedno i istaknuto na naslovnoj stranici.

Ova slikovnica nam donosi priču o neobičnom paru, gospodinu Izboru i gospođici Posljedici, no tekst nalaže da im je draže kada ih se naziva gospodin Iz i gospođica Po. Za razliku od prethodno analiziranih, ova slikovnica nema uobičajenu kompoziciju, već nabraja i opisuje raznovrsne situacije u kojima se glavni likovi pronauđu. Također, tekst pobliže objašnjava u kakvom su oni odnosu, te kako utječu jedan na drugoga. Iz i Po su veoma zanimljiv par dječjih likova koji se rijetko odvajaju, odnosno uvijek su blizu jedno drugoga. Zanimljiva je činjenica da način pojave i ponašanja gospođice Po ovisi o ponašanjima koje izabere gospodin Iz. Djeca će kroz međusobni odnos ovih likova moći povezati slikovnicu sa stvarnošću i zaključiti da posljedice variraju ovisno o izboru za koji se odluče u pojedinim situacijama. Slikovnica nam nudi pregršt prikazanih ilustracija iz kojih se može iščitati njihova međusobna ovisnost. Primjerice, gospodin Iz je ponedjeljkom obožavao ostati duže u krevetu jer je bio uvijek umoran zbog kasnog odlaska na spavanje pa ga je Po često čekala spremna s njegovim tenisicama kako bi mogao stići na školski autobus. Gospodina Iza su nerijetko posjećivali i Aphići koje bi mu poslala Po jer bi tijekom cijele zime odbijao nositi kapu i rukavice. Tekst nas informira kako gospođica Po ne želi da Iz pati i bude tužan, ali ga ipak želi poučiti da je vrlo važno odjenuti se toplo kada su niske temperature. Gospođica Po je gospodina Iza upoznala s raznim likovima koji bi se pojavljivali ovisno o tome kako se Iz ponašao. Tako je Iz upoznao Krulju, kada bi otišao u školu bez da je pojeo doručak, Školsku Jedinicu, kada ne bi naučio matematiku ili napisao domaću zadaću, i Karijesa, kada bi odbijao oprati zube nakon pojedjenih bombona. Izu se nimalo nisu svidjeli posjeti tih likova pa je odlučio promijeniti svoje mišljenje i ponašanje te je nakon tih posjeta počeo jesti doručak, učiti i pisati zadaće te često

prati zubiće. Naravno, Po nikada nije imala loše namjere usmjerene prema Izu, no pozvala je navedene likove da se druže s njime jedino zbog toga što mu je htjela pomoći i jer ga je htjela naučiti odgovornom donošenju odluka. Iz je mnogo puta susreo gospodina Bijesa, kada bi mu Po sakrila igračke koje nije htio pospremiti, a susreo je i gospodina Straha i gospođicu Tugu. Iako su sva tri lika vrlo neugodna, autorice naglašavaju kako se ne zadržavaju predugo i brzo krenu nekim drugim putem. S pozitivne strane, gospođica Po je zvala gospođicu Smijalicu i gospođicu Sreću, a pojavile bi se kada se Iz pristojno i lijepo odnosio prema drugima. Po mu je čak jednom prilikom ubacila dvije čokoladice u džep, nakon što je on svoju zadnju čokoladicu podijelio s prijateljima iz razreda. Potrebno je istaknuti da su autorice upotrebljavale hladne i tmurne boje u ilustracijama kada je tekst govorio o lošoj gospodi i gospođicama, a kada je bila riječ o dobrim likovima koristile su se vesele i svijetle boje. Bez obzira na nesuglasice, Iz i Po vole provoditi vrijeme zajedno, a posebice kada je Iz ljubazan, pa mu Po s veseljem šalje neku dragu gospođicu.

Gospodin Iz i gospođica Po je slikovnica koja na vrlo zabavan i djeci zanimljiv način objašnjava međusobnu povezanost između izbora i posljedica, a time ih poučava odgovornom donošenju odluka i suočava s činjenicom da svaki pojedinac snosi odgovornost za svoje izbore, odnosno postupke. Pojašnjavanje tako složene tematike kroz dječje likove su autorice izvrsno osmislile jer se djeca najlakše mogu poistovjetiti upravo s njima. Djeca će proučavanjem odnosa između Iz i Po te pojavom ostalih likova razumjeti važnost donošenja ispravnih odluka, te će shodno tome težiti donošenju ispravnih odluka u svakodnevnome životu, komunikaciji s ostalima i obavljanju obveza. S ciljem razvitka odgovornosti, djeca se također mogu konzultirati sa slikovnicom i savjetima koje su im autorice uputile na kraju priče. One naglašavaju da u svakoj situaciji, koliko god teška da bila, imamo „moć izbora“ koja od nas iziskuje kritičko razmišljanje i procjenu svakoga izbora. Učenici će tako shvatiti da svaka reakcija, dobra ili loša, ima određenu posljedicu, a o njima i njihovom izboru ovisi koja će ih posljedica snaći.

6. Zaključak

Slikovnica je dječja knjiga koja bi trebala biti prisutna od što ranije dobi djeteta zbog snažnog utjecaja na kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj. Slikovnica se kao medij prvi puta pojavila u sedamnaestome stoljeću, u dvadesetome stoljeću je doživjela procvat, a od tada se neprestano razvija. Unatoč njezinome razvitku i pojavi multimedijalnih slikovnica, glavne karakteristike ostale su iste. Tako se ona još uvijek sastoji od verbalnog i vizualnog izraza, koje autori i ilustratori oblikuju na raznolike načine, no glavni cilj slikovnice, a to je namijenjenost djeci, ostaje nepromijenjen. Zadaće slikovnice su ostale iste pa današnje slikovnice teže poticanju razvoja mašte, bogaćenju vokabulara, osnaživanju logičkog mišljenja i pamćenja te ostvarenju potreba za učenjem o novim spoznajama. Tematika prvih slikovnica bila je usmjerena na abecedu, religiju, životinje i dječji svijet, dok suvremena slikovnica također priča o takvoj tematici, a pritom nadodaje teme poput povijesnih događaja, fantastičnih svjetova i zabavnih priča koje djecu podučavaju o mnogim situacijama.

S razvitkom slikovnice, nastala je nova vrsta slikovnice koja je vrlo popularna u današnje vrijeme jer je naglasak na djetetu i poučavanju o međuljudskim odnosima. Naime, riječ je o problemskoj slikovnici koja progovara o temama za koje se smatra da su „teške“ i nepoznate djeci. Problemske slikovnice na realističan način prikazuju svakodnevnicu djece te situacije i probleme s kojima se mogu susresti. Većina takvih slikovnica djeci kroz priču nudi rješenja problema i izlaz iz njima nepoznatih i nedokučivih situacija, što vrlo povoljno utječe na njihovo funkcioniranje i reagiranje na probleme u stvarnome životu. Stoga, čitanje problemskih slikovnica ima veliku ulogu u odgojnom, ali i obrazovnom, smislu.

Analizom problemskih slikovnica ustanovljeno je da su problemske slikovnice značajne u razvoju socioemocionalnih kompetencija. Svaka analizirana slikovnica utječe na razvoj jedne socioemocionalne kompetencije, primjerice, *Mirko Bjesomirko* potiče razvoj samokontrole, a *Najuredniji div u gradu* potiče razvoj svijesti o drugima. Djeca će se jednostavno poistovjetiti s likovima spomenutim u slikovnicama te će usvojiti njihovo ponašanje u određenim situacijama i na takav način reagirati u stvarnome životu. Djeca će ovim slikovnicama zamijetiti i osvijestiti strategije za jačanje samopouzdanja, regulaciju svojih osjećaja i ponašanja, razumijevanje tuđih osjećaja i izražavanje empatije, razvoj asertivnog ponašanja i komunikacije te odgovorno donošenje odluka. U konačnici, može se zaključiti da problemske slikovnice predstavljaju moćno sredstvo kojim djeca svladavaju mnoge nedoumice i teškoće koje ih snađu u njihovoj svakodnevnicu.

Literatura

- Balić-Šimrak, A., Narančić Kovač, S. (2011). Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama. *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 17 (66), 10-12.
- Batarelo Kokić, I. (2015). Nove razine interaktivnosti dječjih slikovnica. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 64 (3), 377-398.
- Batinić, Š., Majhut, B. (2001). *Od slikovnjaka do Vragobe: hrvatske slikovnice do 1945.* Zagreb: Hrvatski školski muzej.
- Batinić, Š., Majhut, B. (2000). Počeci slikovnice u Hrvatskoj. U R. Javor (Ur.) *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 23-38). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj: emocionalni i socijalni razvoj.* Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Budak, V., Cvijanović, T. (2015). Tematske priče i slikovnice za djecu u treningu socijalnih vještina. *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 20 (77/78), 34-36.
- Crnković, M., Težak, D. (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine.* Zagreb: Znanje
- Crnković, M. (1980). *Dječja književnost.* Zagreb: Školska knjiga
- Čačko, P. (2000). Slikovnica, njezine definicije i funkcije. U R. Javor (Ur.) *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 12-17). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Čičko, H. (2000). Dva stoljeća slikovnice. U R. Javor (Ur.) *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 17-19). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Čudina-Obradović, M. (2002). *Igrom do čitanja. Igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja.* Zagreb: Školska knjiga.
- Diklić, Z., Težak, D., Zalar, I. (1996). *Primjeri iz dječje književnosti.* Zagreb: DiVič.
- Donaldson, J., Scheffler, A. (2003). *Najotmjeniji div u gradu.* Zagreb: IBIS grafika.
- Halačev, S. (2000). Sadržaj slikovnica kao prilog razvoju samopouzdanja u djece. U R. Javor (Ur.) *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 79-82). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.

- Hameršak, M., Zima, D. (2015). *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international d.o.o.
- Hlevnjak, B. (2000). Kakva je to knjiga slikovnica? U R. Javor (Ur.) *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 7-11). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Hranjec, S. (2009). *Ogledi o dječjoj književnosti*. Zagreb: Alfa.
- Javor, R. (2000). *Kakva je knjiga slikovnica: zbornik*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Javor, R. (2000). U povodu objavljivanja zbornika Kakva je knjiga slikovnica. U R. Javor (Ur.) *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 5-6). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Javor, R. (1997). *Dječja knjiga u Hrvatskoj danas: teme i problemi*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Jurčević Lozančić, A. (2016). *Socijalne kompetencije u ranome djetinjstvu*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Karaman, R. (2011). Odgoj uz pomoć pisane riječi. *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 17 (66), 20-21.
- Kos-Paliska, V. (1997). Likovni govor slikovnice. U R. Javor (Ur.) *Dječja knjiga u Hrvatskoj danas: teme i problemi* (str. 88-93). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Lipovec Fraculj, T., Brezovec, J. (2019). *Ana i gospodin Strahojed: Samopouzdanje*. Varaždin: Evenio.
- Lipovec Fraculj, T., Brezovec, J. (2019). *Gospođica Hoću: Asertivnost*. Varaždin: Evenio.
- Majhut, B., Batinić, Š. (2017). *Hrvatska slikovnica do 1945*. Zagreb: Hrvatski školski muzej, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Majhut, B. (2013). Počeci hrvatske slikovnice. *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 19 (71), 20-22.
- Majhut, B., Zalar, D. (2012). Slikovnica. U V. Visković (Ur.) *Hrvatska književna enciklopedija* (str. 84-86). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Markuš, M. (2010). Socijalna kompetentnost – jedna od ključnih kompetencija. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 151 (3-4), 432-444.
- Martinović, I., Stričević, I. (2011). Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium*, 4 (1), 39 – 63.

Miljan, Z. (2013). Dječje radosti 19. stoljeća – slikovnica – edukativna dječja igračka. *Povijest u nastavi*, 21 (1), 1-21.

Narančić-Kovač, S. (2019). Dječja književnost i slikovnica u nastavi stranoga jezika. U Y. Vrhovac i dr. (Ur.) *Izazovi učenja stranoga jezika u osnovnoj školi* (str. 336-357). Zagreb: Ljevak

Petrović-Sočo, B. (1997). *Dijete, odgajatelj i slikovnica. Akcijsko istraživanje*. Zagreb: Alineja.

Relja, J. (2012). *Reci što osjećaš. Poticanje emocionalnog i socijalnog razvoja*. Zagreb: Profil.

Rupčić, S. (2014). Slikovnica i jest i nije dječja knjiga. U D. Zalar, A. Balić-Šimrak, S. Rupčić (Ur.) *Izlet u muzej na mala vrata: prema teoriji slikovnice* (str. 84-95). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Skočić Mišić, S., Klarić, M. (2014). Biblioterapija u inkluzivnoj praksi. *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 20 (75), 30-31.

Slunjski, E. (2013). *Kako djetetu pomoći da ... upozna svoje emocije (i nauči njima upravljati)*. Zagreb: Element.

Starc, B., Čudina Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Šeravić Lovrak, K. (2020). Primjena slikovnice u provedbi projekata u dječjem vrtiću. *Časopis za odgojne i obrazovne znanosti Foo2rama*, 4 (4), 147-154.

Šišnović, I. (2011). Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice. *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 17 (66), 8-9.

Štefančić, S. (2000), Multimedijalna slikovnica. U R. Javor (Ur.) *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 83-96). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.

Tatalović Vorkapić, S., Puž, J. (2018). Značajke socioemocionalne dobrobiti i pozitivnog mišljenja kod darovite djece. *Školski vjesnik: časopis za pedagojsku teoriju i praksu*, 67 (1), 94-107.

Vonta, T., Balić, F. (2011). Upoznavanje djece sa slikovnicama i knjigama. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 17 (66), 2-3.

Vučković, T., Brezovec, J. (2019). *Mirko Bjesomirko: Samokontrola*. Varaždin: Evenio.

Vučković, T., Brezovec, J. (2019). *Gospodin Iz i gospođica Po: Odgovornost*. Varaždin: Evenio.

Zalar, D. (2014). Hrvatska muzejska slikovnica kao čuvar baštine. U D. Zalar, A. Balić-Šimrak, S. Rupčić (Ur.) *Izlet u muzej na mala vrata: prema teoriji slikovnice* (str. 26-69). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Zalar, D., Balić Šimrak, A., Rupčić, S. (2014). *Izlet u muzej na mala vrata: prema teoriji slikovnice*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Zalar, D., Kovač-Prugovečki, S., Zalar, Z. (2009). *Slikovnica i dijete. Kričička i metodička bilježnica 2*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Zalar, D., Boštijančić, M., Schlosser, V. (2002). *Slikovnica i dijete. Kričička i metodička bilježnica 1*. Zagreb: Golden marketing.

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mog rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.
